

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jenna Kantonen

NUORTEN KOKEMUKSIA
ITSENÄISTYMISEN TUKEMISESTA
SIJAISHUOLLOSSA

Sosiaali- ja terveysala
2011

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Jenna Kantonen
Opinnäytetyön nimi	Nuorten kokemuksia itsenäistymisen tukemisesta sijaishuollossa
Vuosi	2011
Kieli	suomi
Sivumäärä	59 + 5 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa nuorten kokemuksia itsenäistymisen tukemisesta sijaishuollossa. Ajatus tutkimukseen saatiin tutkimuksen kohdeorganisaatiosta. Tutkimuksessa oli yksi pääongelma ja kolme alaongelmaa. Pääongelman tarkoituksena oli selvittää mitkä ovat vahvuuksia nuorten itsenäistymisen tukemisessa sijaishuollossa ja jälkihuollossa sekä mahdolliset kehittämisosa-alueet. Alaongelmina oli kartoittaa yksikön menetelmät tuen antamiselle, ohjaajien ja jälkihuollon rooli sekä olemassa olevat resurssit.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan nykyistä lastensuojelua ja siihen liittyviä lakeja, huostanottoa ja sijaishuoltoa sekä jälkihuoltoa. Esiin nostetaan myös nuoren elämänhallintaan liittyviä merkittäviä osa-alueita sekä itsenäistymisen tukemiseen käytännössä liittyviä asioita sijaishuollossa.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, joka suoritettiin viidelle kohdeorganisaatiosta pois muuttaneelle 18-20-vuotiaalle nuorelle sekä kahdelle yksikössä työskentelevälle ohjaajalle. Äänitetystä ja litteroidusta haastatteluaineistosta pyrittiin löytämään tutkimukselle merkittäviä huomioita ja yhdenmukaisuuksia.

Tutkimustuloksissa nuorten haastatteluaineisto jakautui kolmeen merkittävään ryhmään: ohjaajien merkitys nuorille, nuorten kokemuksia jälkihuollosta sekä yksikön rooli tukemisessa. Vastauksissa nousi esiin niin psykososiaalisen tuen tärkeys, käytännön tuen merkitys, erilaiset menetelmät ja omaohjaajan merkitys arjessa. Ohjaajien haastatteluaineistossa oli nähtävissä neljä osa-alueita: yksikön resurssit ja menetelmät, nuorten yksilöllisyys, ohjaajan rooli sekä vastuunanto nuorelle.

ABSTRACT

Author	Jenna Kantonen
Title	The Experiences of Adolescents of the Process of Becoming Independent in Substitute Care
Year	2011
Language	Finnish
Pages	59 + 5 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

The purpose of this research was to study the adolescents' experiences of the support they received in substitute care with the process of becoming independent. The idea to study this topic came from the target organization. The research had one main research problem and three sub-research problems. The purpose was to find out what the strengths in supporting the adolescent's process are and the possible development areas. The sub-research problems aimed at finding out what kind of methods the unit uses, what the role of the mentors and aftercare is and how much there are resources for this kind of work.

The theoretical frame deals with current child welfare, laws related to it, taking a child into custody, substitute care and after care. Also significant areas related to life management skills and practical issues with supporting the process of becoming independent are dealt with.

Theme interview was used as a research method. Five adolescents and two mentors were interviewed. The material was analyzed in order to find the important, central issues and similarities.

The material was divided into three significant groups: the meaning of the mentor for the adolescent, the adolescents' experiences of the aftercare and the role of the unit in supporting the adolescent. The responses show the importance of psycho-social and practical support, different methods and the meaning of own mentor in everyday life. The interviews with the mentors gave four sub-areas: the resources and methods of the unit, the individuality of each adolescent, the role of the mentor and giving responsibility to the adolescent.

Keywords Adolescence, becoming independent, child welfare,
adulthood, self-esteem

SISÄLLYS	
TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO	6
LIITELUETTELO	7
1 JOHDANTO	8
2 LASTENSUOJELU	10
2.1 Lastensuojelu	10
2.2 Huostaanotto	11
2.3 Sijaishuolto	11
2.4 Dokumentointi sijaishuollossa	12
2.5 Jälkihuolto	12
3 NUOREN ELÄMÄNHALLINTA	14
3.1 Itsenäistyminen – merkittävä osa nuoruutta	14
3.2 Itsenäistyvän nuoren roolikartta	15
3.3 Minäkuva ja itsetunto	16
3.3.1 Identiteetti	18
3.4 Lähiverkoston tuki ja sosiaaliset suhteet sosiaalihuollossa	19
3.4.1 Vanhempien merkitys	21
3.5 Koulutus ja työelämä	21
3.6 Asuminen ja taloudenhallinta	22
4 NUOREN TUKEMINEN	24
4.1 Arjen hallinta	24
4.2 Rajat ja vapaudet	25
4.3 Kasvattajan rooli	25
4.3.1 Omaohjaajan merkitys	26
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat	27
5.2 Tutkimusmenetelmä	28
5.3 Kohderyhmä	29
5.4 Aiempia tutkimuksia	29
5.5 Tutkimusaineiston hankinta	30

5.6 Tutkimusaineiston analyysi	30
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	32
6.1 Nuorten kokemukset itsenäistymisen tukemisesta	32
6.2 Ohjaajien merkitys nuorille	33
6.2.1 Ohjaajien rooli	33
6.2.2 Rajoittaminen.....	37
6.2.3 Vastuunanto	38
6.3 Nuorten kokemuksia jälkihuollosta.....	39
6.3.1 Jälkihuolto.....	40
6.3.2 Asuminen ja elämänhallinta.....	43
6.4 Yksikön rooli tukemisessa.....	45
6.4.1 Menetelmät	45
6.4.2 Itsenäistymisasunto	47
6.5 Yhteenveto nuorten tutkimustuloksista taulukkona	49
6.6 Ohjaajien näkökulma.....	50
6.7 Yhteenveto ohjaajien tutkimustuloksista taulukkona.....	53
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	54
7.1 Tutkimusongelmat ja niihin vastaaminen.....	54
7.2 Tutkimuksen laadukkuus, luotettavuus & eettisyys	56
8 POHDINTA	58
8.1 Kehitys- ja jatkotutkimusehdotelmat.....	59
LÄHTEET.....	60

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1.	Itsenäistyvän nuoren roolikartta, Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä, 2011	s. 15
Kuvio 2.	Itsenäistyvän nuoren minäkuva ja itsetunto	s. 18
Kuvio 3.	Verkostokartta, Sosiaaliportti 2011	s. 20
Kuvio 4.	Miellekartta nuorten kokemuksista sijaishuollossa	s. 32
Kuvio 5.	Miellekartta ohjaajien merkityksestä nuorille	s. 33
Kuvio 6.	Miellekartta nuorten kokemuksista jälkihuollosta	s. 39
Kuvio 7.	Miellekartta yksikön roolista tukemisessa	s. 45
Kuvio 8.	Miellekartta ohjaajien tutkimustuloksista	s. 50
Taulukko 1.	Nuorten kokemuksia ohjaajista, ilmausten määrät	s. 34
Taulukko 2.	Nuorten kokemuksia jälkihuollosta, ilmausten määrät	s. 40
Taulukko 3.	Nuorten kokemuksia yksiköstä, ilmausten määrät	s. 46
Taulukko 4.	Yhteenveto nuorten tutkimustuloksista taulukkona	s. 49
Taulukko 5.	Yhteenveto ohjaajien vastauksista taulukkona	s. 53

LIITELUETTELO

- LIITE 1** Tutkimuslupa
- LIITE 2** Saatekirje nuorille
- LIITE 3** Nuorten temahaastattelun runko
- LIITE 4** Saatekirje ohjaajille
- LIITE 5** Ohjaajien temahaastattelun runko

1 JOHDANTO

Suorittaessani harjoittelua lastensuojeluyksikössä Etelä-Pohjanmaalla, nuorten itsenäistymisen tukeminen tuli puheeksi miettiessäni aihetta opinnäytetyöni tutkimukseen. Kiinnostuin tästä aiheesta, sillä tiesin haluavani tehdä tutkimuksen liittyen lastensuojeluun. Aihe oli myös hyvin ajankohtainen ja tarpeen monen nuoren ollessa itsenäistymisen kynnyksellä kyseisessä yksikössä ja jälkihuollon toimiessa alueella vasta muutaman vuoden. Sarianna Reinikainen (2009) Helsingin yliopistosta toteaa, kuinka sijaishuolto ja lastensuojelu ovat tutkimuskohteena aina ajankohtaisia. Tässä hän viittaa siihen, kuinka tärkeää on tuoda nuorten kokemuksia ja näkemyksiä esiin sijaishuollon toteutumisesta. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan itsenäistymisen tukemisen toteutumista nuorten yksilöllisen kokemuksen näkökulmasta.

Tämä opinnäytetyö käsittelee sijaishuollossa olevien nuoren itsenäistymisen tukemista niin yksikössä kuin omaan asuntoon muuton kynnyksellä. Itsenäistyminen on haastavaa aikaa nuorelle itselleen, kuin myös kasvattajille. Tämän työn tarkoituksena oli saada haastatteluiden avulla nuorten näkökulmaa ja heidän äänensä kuuluviin sen kokemuksen kautta joka heillä on. Myös haastateltujen ohjaajien näkemys laitoksessa annettavasta tuesta on tärkeä, sillä se monipuolistaa tutkimuksessa saatavaa kuvaa laitoshuollossa annettuun itsenäistymisen tukemiseen.

Huostaan otettujen ja sijoitettujen nuorten itsenäistymisen tukemista ei ole tutkittu kovinkaan paljoa. Tämä on noussut esiin tutkiessani monipuolisesti erilaista kirjallisuutta opinnäytetyötäni varten. Kuten Romppainen artikkelissaan toteaa, lastensuojeluyksikössä asuneet nuoret tarvitsevat enemmän tukea itsenäistymiseen, kuin kotona asuneet nuoret (Romppanen 1995, 35).

Teoriaosuus käsittelee muun muassa nuoren elämän eri osa-alueita, jotka kaikki ovat sidonnaisia itsenäistymiseen. Näitä ovat esimerkiksi sosiaalinen verkosto, itsetuntemus, koulutus, työllistyminen, taloudenhallinta ja ennen kaikkea nuoren käsitys itsestään kasvaessaan kohti aikuisuutta. Ennen syvällisempään osioon siirtymistä määrittelen yleisellä tasolla miten lastensuojelu määritellään laissa,

mitä tarkoittavat huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto. Syvällisemmässä osiossa pohditaan nuoren minäkuvan vaikutusta itsenäistymiseen sekä erilaisia ulkoisia vaikuttavia tekijöitä kuten nuoren sosiaaliset suhteet. Teoriassa on monipuolisesti tuotu esiin erilaiset itsenäistymiseen vaikuttavat tekijät, jotka johdattelevat lukijan tutkimustulosten pariin. Tutkimuksen tuloksia avatessani olen pyrkinyt jäsentämään ne mahdollisimman selkeään muotoon, jotta niistä on nähtävissä monipuolisesti nuorten kokemukset itsenäistymisen tukemisen toteutumisesta.

2 LASTENSUOJELU

Lastensuojelu määritellään laissa laajasti: nuorten ja lasten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvillä toimilla ennaltaehkäistään varsinaista lastensuojelun tarvetta. Kun ehkäistään ongelmien syntymistä tai pahenemista, ehkäisevällä lastensuojelulla tarjotaan apua ja tukea riittävän varhain. Arjen ympäristöllä on merkittävä vaikutus lasten ja nuorten hyvinvointiin. (Sosiaaliportti 2011 a.)

2.1 Lastensuojelu

Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (L 13.4.2007/417 1§). Yhteiskunnalla on oikeus puuttua lapsen elämään silloin, kun elinolosuhteet eivät kykene vastaamaan lapsen tarpeisiin eikä lapsen etu toteudu toivotulla tavalla. Toimenpiteitä tulee aina harkita yksilökohtaisesti, sillä lapsen suojeluun ei ole yhtä oikeaa tapaa. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 3.)

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. (L 13.4.2007/417 3§.) Lastensuojelulain 30§ mukaan asiakassuunnitelmaan tulee sisältyä ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan, sekä arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Sitä voidaan tarvittaessa täydentää erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. (L 13.4.2007/417 30§.)

Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta

arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. (L 13.4.2007/417 4§.)

2.2 Huostaanotto

Lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä, tai lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään. (L 2007/417 40§.) Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa, lasta tai nuorta koskevaa päätöstä tehtäessä ja lastensuojelua toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin. (L 13.4.2007/417 5§.)

Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Jäljempänä tässä laissa säädetyin edellytyksin lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin lapsen hoidon ja huollon järjestämiseksi. (L 13.4.2007/417 2§.)

2.3 Sijaishuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen kasvattamista ja hoitoa kodin ulkopuolella. Ainoastaan sosiaalilautakunnan huostaan ottama lapsi voidaan sijoittaa sijaishuoltoon. Lapsen sijaishuoltoa järjestetään monella eri tavalla, niitä ovat muun muassa perhehoito ja laitoshuolto. (Puonti 2004, 202.) Perimmäisenä tarkoituksena sosiaalihuollossa on saattaa nuori itsenäiseen elämään ja omillaan toimeen tulevaksi aikuiseksi, jolla on tarvittaessa tukenaan oma sosiaalinen verkostonsa. Tällöin hän tarvittaessa nojautuu normaalin sosiaalityön tuen pariin. (Laaksonen 2004, 10.)

Lastenkodissa tehtävän työn perusteet löytyvät lastensuojelulaista. Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kuin

lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) säädetään. (L 13.4.2007/417 2§.)

2.4 Dokumentointi sijaishuollossa

Jokaisella sijaishuoltoyksiköllä on omat keinonsa koota tietoa lapsen emotionaalista, sosiaalisesta ja fyysisestä kehityksestä. Kyseisistä osa-alueista saadut havainnot ovat tehdyn hoito- ja kasvatussuunnitelman pohjana. Vaikka arvioinnit tehdään huolellisesti, vaarana on, että tavoitteiden asettelu ja keinojen valinnat jäävät pinnallisiksi. (Laaksonen 2004, 17.)

Pirjo Mikkola (1999) on käsitellyt sijaishuollon laatuun liittyviä asioita ja hän toteaa hyvin tehdyn dokumentoinnin olevan tärkeää laadunhallinnan kannalta. Se on hänen mukaansa myös tärkeä osa työntekijän oikeusturvaa. Dokumentointi on Mikkolan mukaan tärkeää myös siksi, että siitä on nähtävissä mahdolliset muutokset nuoren käyttäytymisessä. Mirja Kajava (1997) on tutkinut pakko huostaanottoja Oulun yliopistossa, hänen mukaansa asioiden kirjaaminen auttaa ongelmien jäsentämisessä. Näin ollen lastensuojelutyön dokumentoinnissa huolto- sekä kasvatusta- ja hoitosuunnitelmilla on merkittävä osuus. Tällöin myös työtavat ja tavoitteet ovat kaikkien tiedossa ja uusien työntekijöiden on helpompi seurata asiakkaan prosessin toteutumista. (Niemelä 2005, 45.)

Nuoren huoltosuunnitelman tavoitteet konkretisoidaan hoito- ja kasvatussuunnitelmien avulla selkeiksi arkipäivässä toteutettaviksi ja arvioitaviksi asioiksi. Nämä hoito- ja kasvatussuunnitelmat koskevat sijoitusaikaa, koska juuri silloin opetellaan niitä asioita joita nuori tarvitsee jälkihuollon aikana sekä rakennetaan tulevaisuuden suunnitelmia. Itsenäistävissä jälkihuollossa nuoren tulee omata tietyt taidot ja tiedot. (Laaksonen 2004, 17.)

2.5 Jälkihuolto

Sijaishuollossa huoltosuunnitelman tehtävänä on arvioida lapsen kasvua ja kehitystä sekä sijaishuollon päättyessä sitä, kuinka sijoitus on onnistunut. Arviointia on tärkeää tarkastella lapsen näkökulmasta käsin ja miettiä, miten tavoitteet ovat täyttyneet ja mitä jatkotoimenpiteitä hän mahdollisesti tarvitsee.

Eräs mahdollinen jatkotoimenpide on jälkihuolto. (Arponen 2005, 184.) Jälkihuollon suunnittelua toteutetaan osana huolto-, hoito-, ja kasvatussuunnitelmaa (Laaksonen 2004, 15).

Laissa sanotaan seuraavalla tavalla jälkihuollosta: Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä nuorelle tämän luvun mukainen jälkihuolto 40§:ssä tarkoitetun sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuolto on järjestettävä myös 37§:ssä tarkoitetun avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin. (L 13.4.2007/417 75§.)

Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut 1 momentissa tarkoitetun kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta. (L 13.4.2007/417 75§.)

Jälkihuolto voidaan jakaa neljään eri osa-alueeseen sijaishuollon aikana: suunnitteluun, nuoren tukemiseen, lähiverkoston tukemiseen ja arviointiin. Kun tehdään arviota nuoren hoidon kestosta sijaishuollossa, jälkihuollon alustavaa suunnitelmaa voidaan alkaa työstämään jo siinä vaiheessa. Useimmiten jälkihuollon suunnittelu aloitetaan kuitenkin sijoituksen viimeisen vuoden aikana. Kirsi Hietaniemen kirjassa ”Tupa-projekti” (2002) haastatellut työntekijät olivat sitä mieltä, että aikuisten tulisi olla sitoutuneita pitkäjänteiseen ja kokonaisvaltaiseen työskentelyyn, jotta jälkihuollon suunnittelu voitaisiin aloittaa jo aikaisemmin. (Laaksonen 2004, 15.)

3 NUOREN ELÄMÄNHALLINTA

Nuoruuden kautta siirrytään lapsuudesta aikuisuuteen, jolloin yksilö kehittyy fyysisesti aikuiseksi. Yksilön suhde omaan itseensä ja ympäristöönsä muuttuvat biologisen kehityksen ja fyysisen kasvun myötä. Myös ympäristö suhtautuu eri tavalla lapseen, kuin miten se nuoreen suhtautuu. Ei ole aina helppoa luopua lapsen roolista ja ulkomuodosta. Nuoren on pystyttävä kantamaan vastuu teoistaan, sanoistaan ja päätöksistään halutessaan itsenäisesti päättää asioista. Nuori ei voi enää käyttäytyä kuin lapsi. (Martikainen 2007, 13 -14.)

3.1 Itsenäistyminen – merkittävä osa nuoruutta

Lapsen fyysisten, sosiaalisten ja psyykkisten ominaisuuksien kehittyminen ominaisuuksiltaan kohti aikuisuutta kuuluu nuoruuden kehitysvaiheeseen. Ajanjaksoa ikävuosien 12 ja 22 välissä pidetään nuoruutena. Tämä kyseinen ajanjakso jaetaan varhais- (12-14v.), keski- (15-18v.) ja myöhäisnuoruuteen (19 - 22 v.). (Anttila, Eronen, Kallio, Kanninen, Kauppinen, Paavilainen & Salo 2005, 126.)

Transitiovaihe on nuoruuden siirtymäkausi lapsuudesta aikuisuuteen. Tämä vaihe alkaa murrosiästä eli puberteetista, jolloin lapsesta kasvaa aikuinen fyysisiltä ominaisuuksiltaan. Murrosikä alkaa tytöillä hieman aiemmin kuin pojilla, keskimäärin 12–vuotiaana, mutta yksilöllisiä eroja saattaa olla. Joskus murrosikä saattaa alkaa jo 10 vuoden iässä, joillakin se saattaa puhjeta 16-vuotiaana tai jopa myöhemmin. (Anttila 2005, 127.) Kasvatusfilosofi Jean Jacques Rousseau mukaan varsinainen nuoruus ajoittuu ikävuosiin 15-20, jolloin tunteet kypsyvät, ihminen aikuistuu kuin myös saavuttaa sukukypsyuden (Puuronen 2006, 52).

Pohjaa myöhemmälle elämäkululle luodaan nuoruudessa. Yksilö voi itse suunnata omaa elämäänsä esimerkiksi oman kaveripiirin, koulutusuran tai seurustelukumppanin valinnalla. (Martikainen 2007, 7.) Murrosiässä alkavat myös vanhemmista itsenäistyminen ja irtaantuminen. Rajut rajoja koettelevat protestit ovat joskus niiden eräs ilmenemismuoto. Nuoren tehdessä eri tavalla kuin

vanhemmat toivovat tai olemalla eri mieltä heidän kanssaan, hän osoittaa itselleen olevansa vanhemmista irrallinen olento. (Isotalo & Kinnunen 2004, 9.)

3.2 Itsenäistyvän nuoren roolikartta

Kuvio 1. Itsenäistyvän nuoren roolikartta, Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä, 2011.

Itsenäistyvän nuoren roolikartta (Kuvio 1.) on kehitetty Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymässä. Sitä voi käyttää esimerkiksi lastensuojelulaitoksissa itsenäistymiskasvatuksen tukena. Sen avulla hahmotetaan nuoren valmiuksia

itsenäistä elämää varten. Työntekijä voi auttaa nuorta erittelemään omia vahvuuksiaan ja niitä puolia, joissa tarvitsee aikuisen tukea tai muuten vahvistumista. Samalla voidaan konkretisoida, mistä asioista ja miksi työntekijä on huolissaan. Vahvuuksien esille nostaminen ja positiivisen palautteen antaminen voimavaraistavat nuorta ja vievät työskentelyä myönteiseen suuntaan. (Sosiaaliportti 2011 b.)

3.3 Minäkuva ja itsetunto

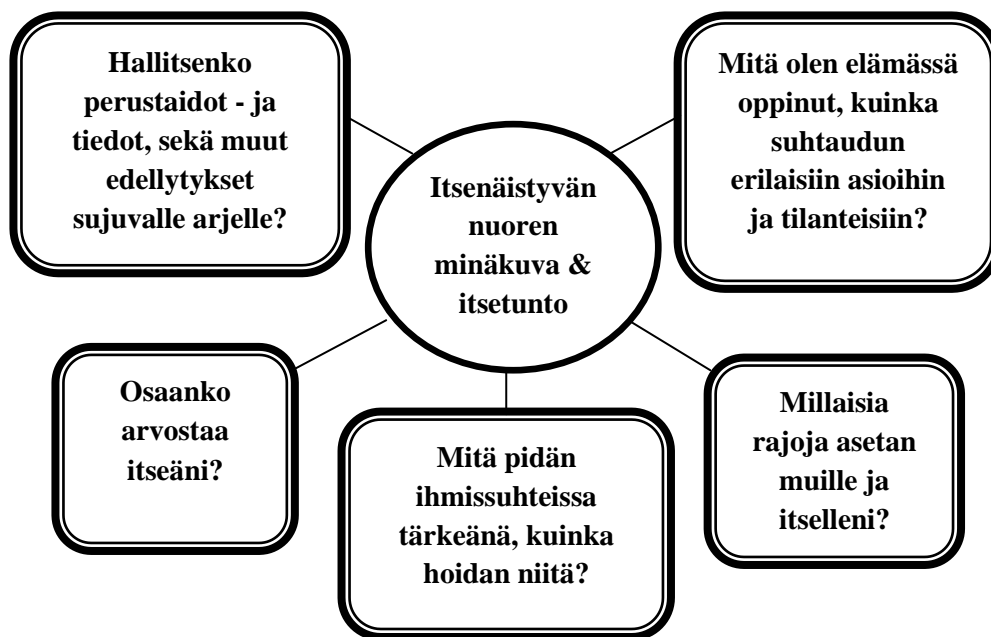
Yksilön ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta kertyvien kokemusten pohjalta syntyy ihmisen minäkuva. Se on ihmisen asennoitumistapa itseään kohtaan ja kertoo myös sen, millä tavoin ihminen kokee ja näkee itsensä. Myös se millä tavalla nuori kokee vanhempien, kavereiden ja opettajien ajattelevan hänestä, vaikuttavat suuresti hänen minäkuvansa sisältöön. (Kinnunen 2011, 25-26.) Nuori kykenee minäkuvan monipuolistumisen myötä hiljalleen sisäistämään itsessään uusia puolia, kuten minkälainen hän on fyysisesti, sosiaalisesti, emotionaalisesti, motivationaalisesti ja kognitiivisesti. Tutkimuksissa on havaittu moniulotteisen minäkäsityksen kielteisissä elämäntapahtumissa suojaavan nuorta. Huono koulutodistus vaikuttaa käsitykseen itsestä oppijana ja vähemmän vaikkapa käsitykseen ystävänä, kun nuori omaa moniulotteisen minäkäsityksen itsestään. (Anttila 2005, 139.)

Kun nuorella on myönteinen minäkuva itsestään, se vahvistaa hänen otettaan elämään. Vastoinkäymiset eivät tunnu niin suurilta, vaan ne on tällöin helpompi ottaa haasteina vastaan ja epäonnistumisia kyetään sietämään. Hyvä minäkuva usein auttaa myös sosiaalisissa suhteissa ja niiden luomisessa. Sillä on myös positiivinen vaikutus koulunkäyntiin ja oppimiseen. Tulee kuitenkin muistaa, että murrosikäinen nuori on todella arka itsestään. Hän pohtii paljon olemustaan, ulkomuotoaan ja sitä mitä joku sanoo. Joskus jonkun sanomisia saatetaan miettiä pitkään, sillä nuori suhtautuu muiden sanomisiin hyvin herkkätunteisesti. Ajoittain mieliala saattaa olla myös hyvin pienestäkin asiasta kiinni. Samalla kun nuori haluaa irtaantua aikuisten tuesta, hän yhä tarvitsee heidän hyväksyntäänsä. Nuoren ei kuitenkaan ole hyvä jäädä yksin miettimään asioita, jotka herkästi näyttävät suuremmilta kuin ovatkaan. (Kinnunen 2011, 28-29.)

Realistisen minäkuvan uhkana on saattanut olla esimerkiksi vanhemman psyykkinen sairaus tai sosiaaliset ongelmat. Nämä vaikuttavat minäkuvaan negatiivisesti, sillä nuorelle on luonnollista samaistaa itsensä vanhempiinsa kuin myös heidän ongelmiinsa. Tämän vuoksi nuoren on tärkeää tiedostaa, että hän ei ole yhtä vanhempansa kanssa, vaan oma itsensä ja erillinen vanhempiansa ongelmista. Ongelmavyyhdistä irtaantuminen voi alkaa, kun nuori ymmärtää olevansa erillinen vanhempiansa mahdollisista ongelmista kuten isän alkoholismista. (Kinnunen 2011, 26-27.)

Tärkeä osa minäkäsitystä on itsetunto, eli sisäinen, tunteenomainen tulkinta omasta hyvydestä ja arvosta. Ne kulkevat käsi kädessä ja pitävät sisällään muun muassa käsityksen siitä mitä ajattelemme itsestämme, mitä haluamme olla ja millaiseksi ajattelemme mahdollisuutemme elämän suhteen. Ne ovat suurimmaksi osaksi opittuja, eli muokkautuneet siitä, miten muut ovat meitä kohtaan käyttäytyneet ja ajatelleet meistä. Erilaisia tulkintoja omasta itsestään on kuitenkin mahdollista muuttaa. (Dunderfelt 2006, 132-133.)

Lapsen arvostaminen on niin sanotusti hyvän itsetunnon rakentamisen taikasana. Kun puhutaan nuoren itsetunnosta, on tärkeää koettaa etsiä mahdollisuuksia ja tilanteita joissa hän voi osata ja onnistua. Kiitokset ja kehu eivät koe kovassakaan käytössä inflaatiota, vaan päinvastoin. Nuorta on tuettava, kannustettava, kiitettävä ja autettava löytämään hänelle sopiva vaatimustaso. Mikäli nuorelta vaaditut asiat ovat liian vaikeita, saattavat ne laskea hänen itsetuntoaan. (Määttä 2007, 225.) Chasen, Simonin ja Jacksonin (2006, 45) mukaan oppimisen tulokset sisältävät parannuksia itsetuntoon ja tehokkuuteen, sekä tuovat luottamusta ihmissuhteisiin.

Kuvio 2. Itsenäistyvän nuoren minäkuva ja itsetunto.

Kuvio 2 on suunniteltu itsenäistyvän nuoren roolikartan pohjalta (Kuvio 1). Kuviossa on havainnollistaen tuotu esille, millä tavoin nuoren minäkuva ja itsetuntemus vaikuttavat itsenäistymisen eri osa-alueisiin, joita roolikartassa ovat: elämästä oppija, itsensä arvostaja, arkipäivän pyörittäjä, rajojen asettaja ja suhteiden hoitaja. Kuviossa 2 on nähtävissä, kuinka nuoren itsetuntemus saattaa näkyä elämän eri osa-alueilla.

3.3.1 Identiteetti

Olonsa tunteminen ”kotoisaksi” omana itsenään ja paikkansa löytäminen yhteiskunnasta ovat nuorella tärkeimpiä psyykkisen kehityksen tavoitteita. Omaa identiteettiä rakennetaan hiljalleen ja vähitellen nuori alkaa näyttää yhä enemmän omalta persoonaltaan. Identiteetti on suhteellisen selkeä ja pysyvä yksilöllinen minäkäsitys siitä, kuka on ja mihin yhteisöihin kuuluu. (Anttila 2005, 141.) Kun ihminen alkaa olla kypsä elämäkokemukseltaan, ajattelun taidoiltaan ja psyykkisiltä valmiuksiltaan, tietoinen identiteetin muodostaminen alkaa. Pohjana sen muodostumiseen toimivat lapsuudessa saadut kokemukset itsestä, omista kyvyistä ja ominaisuuksista. Ensimmäistä kertaa ajankohtaiseksi tulevat

kysymykset siitä, ”kuka minä oikeasti olen, mitä voisin elämältäni haluta”. Erik H. Eriksonin ja James Marcian, tunnettujen kehityspsykologien mielestä vanhempien maailmankuvasta irtautuminen ja yksilön omien ajattelutapojen selkeyttäminen kuuluu terveeseen oman identiteetin luomiseen. (Martikainen 2007, 149-151.)

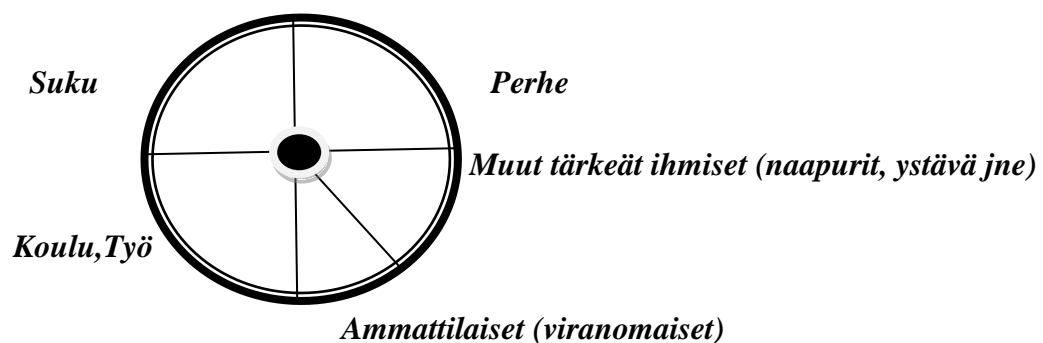
Nuori kuitenkin kaipaa kipeästi aikuisen hyväksyntää ja arvontoa omille valinnoilleen, vaikka murrosikäinen haluaisi samalla tuntea itsensä irrallisena vanhemmistaan. Nuorelle on tärkeää itsenäisyyden tukeminen ja luottamus. Hänen omien ratkaisujensa arvostaminen ja suhtautuminen kuin tulevaan aikuiseen ovat tärkeitä asioita joita nuori haluaa tuntea. Itsenäistyminen on helpompaa, kun hän saa hyväksyntää, luottamusta ja vastuuta. (Kinnunen 2011, 29.)

Toisinaan identiteetin kehittyminen tapahtuu kriisi- ja sitoutumisvaiheiden kautta. Kriisivaiheessa hollantilaisen tutkijan Harke A. Bosman mukaan nuori testaa erilaisia vaihtoehtoisia identiteettejä, mikä monesti näkyy epävarmuutena ja ailahtelevuutena. (Anttila 2005, 141,144.) Myös unelmien muodostaminen kuuluu nuoruuteen. Nuorella on mielikuvia siitä, millaista elämän tulee olemaan aikuisena, millainen koti tai työ tulee olemaan ja minkälainen ihminen pitäisi olla, jotta unelmat voidaan saavuttaa. Tällöin tärkeää on se, kuinka realistinen ihanneidentiteetti on todelliseen minään nähden, kun nuori rakentaa identiteettiään. (Martikainen 2007, 152.) Eräs aikakautensa merkittävimmistä kehityspsykologeista, Erik H. Erikson kehitti teorian ihmisen psykososiaalisesta kehityksestä lukuisten eri-ikäisten ihmisten haastatteluiden ja havainnoinnin pohjalta. Hänen mukaansa ihminen käy elämänsä aikana läpi kahdeksan eri kehityskriisiä. Nuoruuden kriisiin kuuluu identiteetin muodostus. Epäonnistuessaan nuorella saattaa ilmetä roolien hajaannusta, ellei hän kykene muodostamaan käsitystä itsestään. (Anttila 2005, 142-143.)

3.4 Lähiverkoston tuki ja sosiaaliset suhteet sosiaalihuollossa

Kun puhutaan itsenäistymisen tukemisesta, lähiverkon tuki on ehdottoman tärkeä (Laaksonen 2004, 43). Yhteistyö ja kumppanuus lapsen lähiverkoston ja

sosiaalityön välille työestetään jo huostaanoton yhteydessä. Lähiverkosto sisältää muun muassa vanhemmat, huoltajat, sijaishuoltopaikan, sekä muut tärkeät ihmissuhteet. Suhde lähiverkostoon kehittyy koko sijaishuollon ajan. Perhetyö on oleellinen osa sijaishuoltoa, sillä se edesauttaa vanhempien luontevaa mukana oloa nuoren siirtyessä itsenäiseen elämään. Onkin tärkeää, että tietoja nuoren lähiverkostosta päivitetään sijaishuoltopaikassa. Kaikilla nuorilla ei ole esimerkiksi sukulaissuhteita. Tällöin on tärkeää ylläpitää niitä ihmissuhteita, jotka nuori kokee itselleen merkityksellisiksi. Nuorelle merkittävä ihmissuhde on saattanut muodostua myös sijoituksen aikana, tärkeä aikuinen voi löytyä myös nuoruusvuosina. (Laaksonen 2004, 43)

Kuvio 3. Verkostokartta, Sosiaaliportti 2011.

On lapsen edun mukaista työskennellä tietoisena hänen sosiaalisesta verkostostaan koko sijaishuollon ajan (Laaksonen 2004, 46). Eräs lähipiirin kartoituksessa käytetty menetelmä on verkostokartan (Kuvio 3) piirtäminen. Siinä listataan elämään kuuluvat henkilöt, jotka sijoitellaan karttaan, joka voi olla esimerkiksi pallo. Se jaetaan viiteen osaan: perhe, suku, koulutoverit, ystävät ja naapurit sekä viranomaiset. Henkilöt piirretään karttaan omaan osioonsa joko lähelle tai kauas keskiötä, joka kuvastaa verkostokartan tekijää. Tämä kuvastaa suhteen läheisyyttä ja merkittävyyttä. (Timonen-Kallio, Manner, Berglund, Hukkanen & Caufield-Dow 2000, 28,32.) Kartan avulla voidaan selvittää myös potentiaalisen tuen mahdollisuuksia tai selvittää mitkä ihmissuhteet ovat negatiivisia asiakkaan

kannalta. Pohjana sen kehittämisessä on käytetty Bronfenbrennerin teoriaa. (Sosiaaliportti 2011 c.)

3.4.1 Vanhempien merkitys

Vaikka nuori tarvitsee omaa tilaa itsenäistymiseen, on nuoren edun mukaista ja häntä suojaava tekijä, että hänellä on lähipiirissään ainakin yksi luotettava aikuinen. Tämä voi olla toinen vanhemmista, tai joku muu luotettava aikuinen, esimerkiksi isovanhempi. Erityisesti itsenäistymisvaiheessa tärkeänä tukena on kuitenkin luotettava yhteydenpito vanhempiin. Mahdollisimman hyvään yhteistyöhön pääsy tukee nuoren positiivista kehitystä. (Timonen-Kallio 2000, 71.)

Antisosiaalista eli yhteiskunnan sääntöjen vastaista käyttäytymistä, kuten väkivaltaisuutta, valehtelua, varastamista ja päihteiden käyttöä on havaittu eniten nuorilla, joilla on välinpitämättömät vanhemmat (Anttila 2005, 137). Tom Dishionin mallin mukaan muun muassa antisosiaalinen käyttäytyminen on seurausta kodin puutteellisista käytännöistä (Salmivalli 2005, 146). Hyvä suhde vanhempiin lisää tutkimusten mukaan nuoren mahdollisuuksia menestyä koulussa ja ihmissuhteissa. Läheinen suhde usein suojaa nuorta kyseiseen ikäkauteen kuuluvalta sosiaaliselta ahdistukselta eli sosiaaliin tilanteisiin liittyviltä peloilta, sekä monilta psyykkisiltä vaikeuksilta, kuten masennukselta. (Anttila 2005, 137). On tärkeää ennen nuoren omaan asuntoon muuttoa, että hänellä on mahdollisimman hyvä tukiverkosto lähiverkostostaan, johon voi tarvittaessa tukeutua. (Timonen-Kallio 2000, 71.)

3.5 Koulutus ja työelämä

Itsenäiseen aikuiselämään kasvussa ammatilla ja työuralla on ajateltu olevan tärkeä rooli. Nuorelle voi joskus aiheutua ahdistusta, jos oma ammatillinen suuntautuminen ei ole selkiintynyt. (Martikainen 2007, 103.) Tarja Tolosen kirjoittaman artikkelin (2005) mukaan hyvin monella tekijällä on merkitystä nuoren koulutuksen sekä ammatin valintaan: niin perhetaustalla, ystäväpiireillä, paikalliskulttuurilla, sukupuolella, etnisyydellä kuin myös terveydellä. Nämä osat alueet vaikuttavat myös nuoren elämänsä kulkuun. (Aapola & Ketokivi 2005, 36.)

Erityisesti peruskoulun lopulla alkaa aikuisuuteen ja itsenäistymiseen kuuluvien asioiden omaksuminen. Hänen itsenäistymisensä etenee ja mahdollisuudet itsensä kehittämiseen säilyy, kun nuori saa tukea ja opetusta myöhemminkin. Näin nuori pystyy vähitellen asettamaan elämälleen kykyjään ja mahdollisuuksiaan vastaavia tavoitteita, pyrkimään niihin ja näin ollen saamaan elämälleen mielekkään sisällön. (Myllykoski, Melamies & Kangas 2004, 103.)

Koulutuksesta toiseen tai koulusta työelämään siirtymät ovat osa nuorten aikuistumista. Osa muuttaa pois kotoa ja ottaa niin sosiaalista kuin taloudellista etäisyyttä lapsuuden perheeseensä sekä vastuuta omasta elämästään – näin ollen siirtymät tuovat mukanaan usein uuden elämänvaiheen. Se ei kuitenkaan tarkoita täydellistä erottautumista perheestä: pohja nuorten sosiaaliselle, taloudelliselle ja kulttuurilliselle pääomalle luodaan jo lapsuuden aikana. (Tolonen 2005, 35.)

Peruskoulun päättymiseen saakka asiat ovat edenneet tietyn, muiden määräämän kaavan mukaan, mutta siitä lähtien kaavat onkin itse luotava. Tämä pääsee yllättämään monet nuoret ja voi tuntua haastavalta. Nuoren tulee tietää eri mahdollisuudet, kuin myös omat taidot ja halut. Myös tulevien vaikeuksien ennakointi ja ehkäisy kuuluu opiskeluihin valmistautumiseen sopivan alan löytämisen lisäksi. Kun tietyt perusasiat, kuten itsetuntemus, omat itsenäistymisen taidot sekä vahvuuksien ja heikkouksien hahmotus ovat kunnossa, on opiskelussa onnistuminen todennäköisempää. Yläaste tai sen jälkeinen aika ennen toisen asteen koulutukseen hakeutumista, ovat hyvää aikaa itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen harjoitteluun. (Myllykoski, Melamies & Kangas 2004, 103.) Eräs nuoria koskeva uhkakuva onkin syrjäytyminen työmarkkinoilta, ennen kuin on sinne ehtinyt päästäkään (Kuure 2001, 39).

3.6 Asuminen ja taloudenhallinta

Jo sijoituksen aikana monet sijaishuoltoyksiköt valmistelevat nuoria itsenäiseen asumiseen. Yksin olemista voidaan käydä harjoittelemassa esimerkiksi laitoksen asumisharjoitteluyksikössä viikonloppuisin, tai muutaman viikon kerrallaan. Asumisvalmennuskurssit ovat myös eräs vaihtoehto, joita nuorille voidaan tarjota. Kursseilla nuoret voivat ryhmissä harjoitella budjetin tekoa, miettiä millaiseksi he

oman kotinsa haluaisivat sisustaa, opetella ruoanlaittoa ja tutustua taloyhtiöiden sääntöihin. (Laaksonen 2004, 35.) Mary Collins (2001) on kirjoittanut kirjassa ”Transition to adulthood for vulnerable youths..” kuinka tutkimuksissa on hyvin vähän kiinnitetty huomiota sijaishuollossa olevien nuorten itsenäistä elämää varten valmistautumiseen. Yleinen käsitys joka osaltaan pohjautuu tehtyihin tutkimuksiin on, että sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren tulevaisuudennäkymät ovat monella huonot. Collins (2001) toteaa myös, että siirtymävaiheet ovat kriittisiä elämänsuunnan kannalta – lähtekö nuoren elämänsuunta hyvään vai huonoon suuntaan. (Reinikainen 2009, 93.)

Päivi Romppanen toteaa artikkelissaan (1995) ”Laitoksessa asuva nuori tarvitsee tukea itsenäistymiseen”, että laitoksessa asuneet nuoret tarvitsevat huomattavasti enemmän tukea itsenäistymisessä, kuin kotona asuneet nuoret. Kunnes nuoret ovat muiden ikäistensä kanssa samalla viivalla itsenäistymisprosessissaan, he tarvitsevat taustansa vuoksi paljon korvaavia ja korjaavia hoito- ja kasvatustapojen menetelmiä. Eeva Nyman kertoo Romppaisen artikkelissa, kuinka asumisharjoittelussa on törmätty moninaisiin ongelmiin. Erään nuoren asunnossa oli vierailut holtittomasti muun muassa laitoksessa asuneita nuoria, joten hän ei kyennyt asettamaan rajoja muille. Myös päihteet ja ajankäyttö olivat esiin nousseita ongelmia. (Romppanen 1995, 35.)

Umbrella työkirjamenetelmän käsikirja ”Itsenäisen elämän ABC”, on ohjaajille suunnattu apuväline nuorten itsenäistymisen tukemisessa. Oleellisia osa-alueita käsikirjassa ovat ”raha” ja ”minun kotini”, jotka löytyvät kirjan pääaiheista. Muita osa-alueita ovat koulu, ammattiin hakeutuminen, työ ja minä itse. Nuoren itsenäisen elämän peruspilareita ovat muun muassa kunnossa olevat raha-asiat (Timonen-Kallio 2000, 41). Päivi Romppanen kirjoittaa artikkelissaan (1995) rahan käytön olevan eräs vaikeimmista harjoiteltavista asioista. Artikkelissa Eeva Nyman mainitsee, kuinka rahan käyttöä on koetettu nuoren kanssa seurata kirjaamalla menoja omahoitajan innoittamana vihkoon. Näin nuoret näkevät, mihin rahansa käyttävät. (Romppanen 1995, 35.) Vastuu rahankäytöstä siirtyy aikuiselta nuorelle vähitellen. Rahankäytön hallintaa opetellaan hiljalleen ja pitkällä aikavälillä. (Myllykoski 2004, 58.)

4 NUOREN TUKEMINEN

Tarja Pösön (2004) tutkimuksessa nuorten kokemuksista koulukodista käy ilmi, kuinka monen puheessa 18 vuoden ikäraja merkitsee koulukotivaiheen päättymistä. Monet puhuivat tästä toiveenaan kun taas jotkut huolehtivat sitä, mitä sen jälkeen tapahtuisi. Edessä saattoi olla siirtymien lastensuojelun jälkihuoltoon joka nuorten mielestä merkitsi erilaisia oikeuksia, kuten omaa asuntoa. Monelle tämä tarkoittaa vapautta. (Pösö 2004, 112.)

4.1 Arjen hallinta

Nuoren itsenäistyminen ei tapahdu yhtenä harppauksena, vaan vaiheittain askel kerrallaan (Myllykoski 2004, 54). Eeva Nyman toteaa Romppaisen (1995) kirjoittamassa artikkelissa, että nuorten avuntarve on hyvin yksilöllistä. Nyman tarkentaa, kuinka jotkut nuoret eivät välttämättä osaa huolehtia itsestään lainkaan, kun taas toiset ovat joutuneet ottamaan vastuun koko perheestä (Romppanen 1995, 35).

Arjen toiminnan taidot usein osoittavat sen, kuinka itsenäinen nuori todellisuudessa on. Nämä arjen taidot ovat taitoja ja valmiuksia, joiden avulla nuori kykenee suoriutumaan erilaisista toiminnoista niin kotiolosuhteissa, kuin lähiympäristössä. Ne ovat myös niitä asioita, joita nuoren tulee hallita omassa kotielämässään: hygieniasta huolehtiminen, ruokakaupassa asiointi, ruoan laittaminen, kodin/oman huoneen siistinä pito, raha-asioista huolehtiminen, laskujen/vuokran maksu ja niin edelleen. Oleellista on, että nuori on halukas ja aloittekykyinen huolehtimaan asioistaan, sillä se osoittaa itsenäistymistä arjen toiminnoissa. (Myllykoski 2004, 54.)

Itsenäisyyttä osoittaa myös, että nuori kykenee hoitamaan tehtävänsä alusta loppuun saakka, eikä jätä niitä kesken. Jokainen hoitaa asiat oman osaamisen tasonsa mukaan, oli kyse lääkäriajan varaamisesta puhelimitse, tai laskun maksamisesta. On tärkeää osata arvioida, jos tarvitsee apua jossakin asiassa. Taidot, joiden oppiminen kuuluu aikuistumiseen, opitaan pikkuhiljaa. (Myllykoski 2004, 54.) Nuoren kanssa on tärkeää miettiä, mitä asioita hän osaa ja hallitsee,

sekä missä hän saattaa vielä tarvita apua. Aina avun ei tarvitse olla fyysistä mukana tekemistä, vaan henkinen tuki ja keskustelu saattavat riittää. (Myllykoski 2004, 54.)

Nuoren on tärkeää tietää oma itsenäistymisen vaiheensa sekä asiat joissa on täysin itsenäinen ja päinvastoin ne osa-alueet, joihin hän tarvitsee vielä aikuisen tukea. Listaus hallituista taidoista on eräs keino kartoittaa nuoren osaamia asioita. Sitä voi tehdä tarkemmaksi tarpeen vaatiessa. Vastaavanlaista listaamis- menetelmää voi käyttää vaikkapa ruoan laitton tai pyykkäyksen kohdalla. Pääasia on, että se tehdään yhdessä ja nuoren tarpeiden pohjalta. (Myllykoski 2004, 54-55.)

4.2 Rajat ja vapaudet

Eräs murrosiässä pintaan tuleva asia on vapauksien antaminen. Kun asetetaan rajoja tai mietitään sopivien vapauksien antamista, ne yleensä ovat yhteisesti sovittavia asioita. Onnistuessaan yhteiset sopimukset asioista opettavat yhteisiin sääntöihin, neuvotteluun ja myös siihen, että asiat eivät aina välttämättä toteudu toivotulla tavalla. Kun annetaan vapautta, se sisältää aina riskin. Suurempien vapauksien antamiseen vaikuttaa yleensä luottamuksen säilyminen pienissäkin sopimuksissa. Rajojen asettaminen on hyvin tärkeää. Se on omalla tavallaan jopa teknistä, sillä tulee päättää, mitä näiden rajojen sisälle rakentuu –se vaatii suurempaa sitoutumista kuin kiellot ja säännöt. (Määttä 2007, 108-109.) Käyttäytymisen rajaaminen luo tietyllä tavalla turvallisuutta, mutta sen tulee kuitenkin pohjautua rehellisyydelle ja oikeudenmukaisuudelle. (Long 1998, 71.)

4.3 Kasvattajan rooli

Kasvattajille asetetaan usein odotuksia, jotka heidän tulisi täyttää. Jotta he voisivat vastata näihin odotuksiin ja kasvatusvaateisiin, tulee tällöin tuntea ne päämäärät joihin pyritään. Joten mitkä ominaisuudet ihmisessä ovat oleellisia, kun puhutaan hyvistä edellytyksistä tulevaisuudelle ja hyvinvoinnille? Nämä kyseiset ominaisuudet voisivat olla kasvattajien päämääriä. Keskeisiä piirteitä kasvatuksen painopisteissä voisivat olla tasapainoinen tunne-elämä, terve itseluottamus ja itsetunto, harkintakyky ja vastuunotto, kyky kontrolloida omaa käytöstä, empatia

sekä kyky arvostaa muita ihmisiä. Nämä ovat ominaisuuksia, jotka kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Vanhempien, muiden lähikasvattajien, opettajien sekä kaveripiirin vastuulla on nuoren elämän perusta ja hyvinvointi. He ovat ihmisiä, jotka kuuluvat nuoren elämään. (Määttä 2007, 220-221).

4.3.1 Omaohjaajan merkitys

Nuoren lähtiessä kohti itsenäistä elämää, on olemassa vaara syrjäytymiselle ja yksinäisyydelle. On tärkeää, että omaohjaaja yhdessä nuoren kanssa ylläpitää suhdetta perheeseen ja muihin verkoston henkilöihin. Omaohjaajan rooli on erityisen tärkeä silloin, kun puhevälit nuoren ja vanhempien välillä ovat jostain syystä huonot tai katkenneet. (Timonen-Kallio, 2000, 31.)

Verkoston tukemisen keinot ovat käytännössä hyvin samat kuin nuoren tukemiseenkin käytetyt: psykososiaalinen tuki, toivon, elämänrytmin ja jaksamisen edistäminen. Tarvittaessa myös asumiseen ja taloudelliseen tilanteeseen liittyvä avustaminen. On kuitenkin hyvä pitää mielessä myös itsenäistymisen idea, jolloin olisi tärkeää antaa nuorelle tilaa niin lähiverkoston kuin viranomaistenkin puolelta hänen siirtyessään itsenäiseen elämään. (Laaksonen 2004, 46.)

Nuorten itsenäistymisen tukemista voidaan pitää monivaiheisena ja moniulotteisena prosessina. Työntekijältä vaaditaan pitkää sitoutumista, ammatillisuutta ja aikuisuutta, kun sosiaalista kasvatustyötä tehdään monien ongelmien kanssa elävien nuorten parissa. Irlantilaisen Gay Grahamin (1999) tutkimuksen mukaan lastenkotityöntekijän työ on monikerroksinen, sekä hyvin monimutkainen kokonaisuus jolloin työntekijä joutuu samaan aikaan olemaan monessa eri roolissa. Riittämättömyyden tunteet ovat tämän tehtävän edessä työntekijällä hyvin yleisiä. Usein saattaa jäädä vaikutelma, että nuori joutui lähtemään raakileena ja paljon jäi opettamatta. (Timonen-Kallio 2000, 23-24.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Itsenäisen elämän alkamista ja sijaishuollosta lähtöä on pyritty viime vuosina helpottamaan itsenäistymisprosessia porrastamalla ja vahvistamalla lähdön suunnitelmallisuutta. Tarvittaessa lastensuojelujärjestelmä vastaa myös asunnon järjestämisestä ja pyrkii muutoinkin antamaan tukea itsenäisen elämän aloittamisessa. Aikaisempina vuosikymmeninä nuorten itsenäistymiseen annettava tuki oli paljon niukempaa, jopa olematonta. Monet vasta täysi-ikäisyyden saavuttaneet tai omilleen muuttaneet nuoret joutuivat yllättäen yksin vastaamaan kaikista asioista. (Reinikainen 2009, 84.) Tutkimuksessa on kartoitettu sijaishuollossa itsenäistymiseen ja omaan asuntoon siirtymiseen annetun tuen merkitystä nuorille. Tässä osiossa esitellään tutkimuksen tarkoitus tutkimusongelmineen, käytetyt menetelmät, kohderyhmä ja aikaisempia tutkimuksia sekä aineiston hankintaa.

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Tutkimuksessa kootaan nuorten omia kokemuksia itsenäistymisen tukemisen toteutumisesta käytännössä. Tässä tutkimuksessa korostetaan nuorten yksilöllisiä kokemuksia. Jälkihuolto keskittyy nuorten tukemiseen pääosin heidän laitoksesta pois muuttaessaan, mutta varsinainen työ nuoren itsenäistymisen tukemisessa tapahtuu tämän ollessa murrosikäinen. Monet nuoret asuvat 18 ikävuoteen saakka laitoksessa, jossa tällöin myös itsenäistymisen tukeminen pääosin tapahtuu.

Tutkimuksen pääongelma:

- Mitkä ovat vahvuuksia nuorten itsenäistymisen tukemisessa sijaishuollossa sekä jälkihuollossa ja mitkä mahdollisia kehittämisosa-alueita?

Tutkimuksen alaongelmat:

- Mitä menetelmiä organisaatiolla/yksiköllä mahdollisesti on ohjaajille nuorten itsenäistymisen tukemiseen?
- Millainen on omaohjaajan / ohjaajien sekä jälkihuollon rooli tukemisessa?

- Millaisia resursseja yksikössä on panostaa nuorten itsenäistymisen tukemiseen?

5.2 Tutkimusmenetelmä

Tiedon keruussa tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, joka on puolistrukturoitu haastattelu (Hirsijärvi & Hurme 2000, 47). Hirsijärven ja Hurmeen (2001) mukaan teemahaastattelu etenee tiettyjen ennalta määriteltyjen merkittävien teemojen ja niihin liittyvien täsmentävien kysymysten varassa (Tuomi & Sarajärvi 2009,75). Tutkijan tehdessä haastattelua, tehtävänä on välittää kuvaa haastateltavan kokemuksista, tunteista ja käsityksistä. Se ei kuitenkaan ole vain tavallista keskustelua, vaan tähtää tiedon keruuseen ja on näin ollen ennalta suunniteltua päämäärähakuista toimintaa. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 41 & 42.) Haastatteluissa oli selkeä tavoite, joka saavutettiin etukäteen suunnitelluilla teemoilla, joihin laadittiin tarkennetut kysymykset.

Teemahaastattelu on kvalitatiivinen eli laadullinen aineiston hankinnan menetelmä, joka parhaiten tukee tämän tutkimuksen tavoitteiden saavuttamista. Haastattelemalla oli mahdollista saada mahdollisimman kattavasti esiin tutkimuksen kohteena oleva nuorten kokemus. Syrjälän, Ahosen, Syrjäläisen ja Saaren (1994) näkemyksen mukaan kvalitatiivinen tutkimusote soveltuu tutkimukseen silloin, kun

1. tapahtumien yksityiskohtaisista rakenteista ollaan kiinnostuneita, eikä niinkään niiden yleisluontoisesta jakaantumisesta,
2. kiinnostus kohdistuu tietyissä tapahtumissa mukana olleiden yksittäisten toimijoiden merkitysrakenteista,
3. halutaan tutkia luonnollisia tilanteita joita ei voida järjestää kokeeksi tai joissa ei voida kontrolloida kaikkia vaikuttavia tekijöitä, sekä
4. jos halutaan saada tietoa tiettyihin tapauksiin liittyvistä syy-seuraussuhteista, joita kokeen avulla ei voida tutkia (Metsämuuronen 2008, 14).

5.3 Kohderyhmä

Kohderymänä tutkimuksessa ovat lastensuojeluyksiköstä pois muuttaneet 18-20 -vuotiaat nuoret, joilla on jo taustallaan kokemus tuen annosta sijaishuollossa. Tutkimuksessa haastateltavia nuoria on yhteensä viisi. Tutkimuksen kannalta oleellisinta on, että nuorilla on itsenäistymisen kokemus laitoksessa ja/tai jälkihuollossa. Nuorista kahdella oli kokemusta toisesta, kolmella heistä molemmista.

Tutkimukseen on otettu nuorten lisäksi haastateltavaksi kaksi ohjaajaa, jotta saataisiin heidän näkökulmansa ja kokemuksensa tarkasteluun. Molemmat ohjaajat ovat kyseisessä yksikössä töissä, ja toisella heistä on työkokemusta myös tutkittavasta jälkihuollosta. Heidän haastattelunsa monipuolistaa tutkimuksen tuloksia ja johtopäätöksiä, samalla antaen itsenäistymisen tukemisesta sijaishuollossa laajemman kuvan.

5.4 Aiempia tutkimuksia

Sanna Tanskanen Helsingin ammattikorkeakoulu Stadiasta, on vuonna 2008 kirjoittanut opinnäytteensä liittyen nuorten kokemuksiin lastenkodin itsenäistymisohjelmasta. Veijo Määttänen on vuonna 2009 laatinut opinnäytteensä tutkimuksen aiheesta ”Itsenäistyvien nuorten käsityksiä tuen tarpeesta sijaishuollossa.”

Sarianna Reinikainen Helsingin yliopistosta on vuonna 2009 tehnyt tutkimuksen aiheesta ”Nuorisokodista maailmalle, kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä” (kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia). Hän tarkastelee nuorisokodissa asuneiden tyttöjen kokemuksia kahden pääteeman näkökulmasta. Toista teemaa koskeva aineisto on subjektiivista eli henkilökohtaisiin kokemuksiin pohjautuvaa, ja toinen objektiivista, eli aineistoa tarkastellaan myös tosiasioiden näkökulmasta. Hänen tutkimuksensa koostuu kyselystä ja haastatteluista. Reinikainen johdannossaan painottaa kokemuksen merkitystä ja sitä, kuinka tärkeää on kuulla näitä nuorten omia kokemuksia. Hän toteaa lastensuojelun ja sijaishuollon tutkimusten olevan tärkeitä toiminnan

kriittisyyden ja kehittämistyötä palvelevan tarkastelun näkökulmasta. (Reinikainen 2009.)

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on laatinut ”vanhemmat ja itsenäistyvä nuori” – projektin, joka on toteutettu vuosina 2007 - 2009. Tässä projektissa on noussut esiin huolenaiheita murrosikäisestä nuoresta vanhemman näkökulmasta.

5.5 Tutkimusaineiston hankinta

Lupa tutkimuksen suorittamiseen myönnettiin syyskuun alussa, jonka jälkeen yhteistyössä jälkihuollon vastaavan kanssa kartoitettiin nuorten lähtöä tutkimukseen. Myös ohjaajiin otettiin yhteyttä, jonka jälkeen tutkimukseen osallistuville lähetettiin saatekirje (Liitteet 2 ja 4). Suurin osa haastatteluista pidettiin haastateltavien kotona. Ennen haastattelua jokaisen kanssa katsottiin läpi haastattelun runko ja niin nuorilla, kuin ohjaajilla oli vielä mahdollisuus esittää kysymyksiä liittyen tutkimukseen.

Kaikki haastattelut äänitettiin. Haastatteluiden kesto vaihteli puolesta tunnista reiluun tuntiin. Seitsemän haastattelun kestoksi muodostui yhteensä 5 h ja litteroitua tekstiä koulun mukaisilla asetuksilla tuli 81 sivua, fontti 12 ja riviväli 1,5. Litterointi, eli äänitteen kirjoittaminen tekstimuotoon, aloitettiin välittömästi jokaisen haastattelun jälkeen. Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirjan (2009) mukaan karkeimman litteroinnin tasolla puhe kirjoitetaan sanatarkasti, mutta kesken jäävät tavut sekä yksittäiset äänteet kuin myös täytesanat ja toistot jätetään pois. Hirsijärven ja Hurmeen mukaan (2000, 139) litteroinnin tarkkuuteen vaikuttavat tutkimustehtävä ja tutkimusote. Tässä tutkimuksessa käytettiin karkeaa litterointia jokaisen haastattelun kohdalla, sillä tarkempi ei ollut tarpeen.

5.6 Tutkimusaineiston analyysi

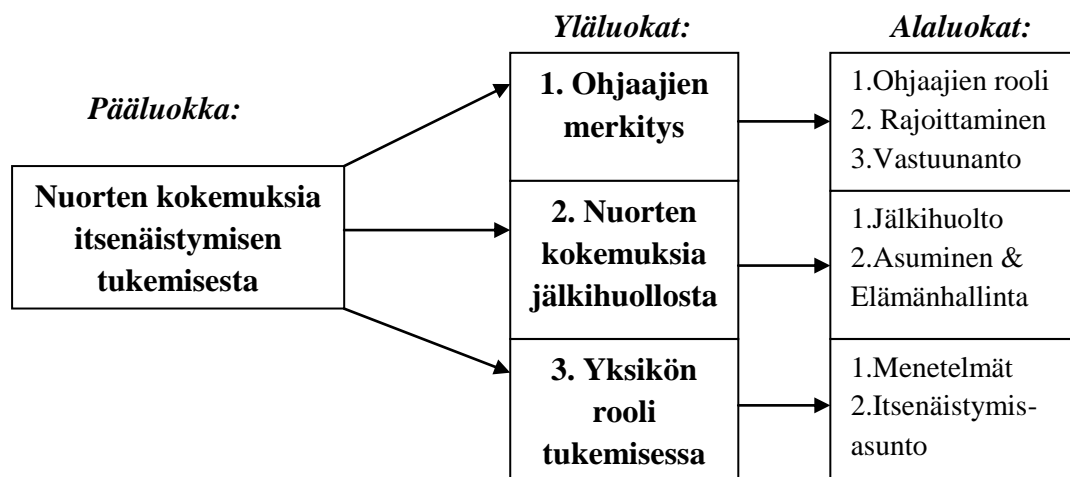
Analyysi menetelmänä on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Milesin ja Hubermanin (1994) mukaan aineistolähtöinen laadullinen analyysi voidaan kuvaila kolmen eri vaiheen prosessiksi: 1. aineiston pelkistäminen, 2. aineiston ryhmittely ja 3. teoreettisten käsitteiden luominen. Vastaus tutkimustehtävään saadaan aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistelemällä käsitteitä. (Tuomi

& Sarajärvi 2009, 108, 112.) Litteroidusta tekstistä on poimittu tutkimukselle tärkeitä ilmaisuja, joista on muodostettu ryhmiä luokittelun kautta. Tutkimuksen analyysissä on hyödynnetty myös miellekarttojen käyttöä. Ne ovat eräs tiedon esittämisen väline ja edustavat tässä tutkimuksessa nuorten ja ohjaajien tiedon ja ajattelun rakennetta. (Novak 2002, 10, 128.)

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tämä tutkimus on jaettu yhteen pääongelmaan ja kolmeen alaongelmaan, joiden avulla kartoitetaan nuorten kokemuksia. Pääongelman tarkoituksena oli selvittää mitkä ovat vahvuuksia nuorten itsenäistymisen tukemisessa sijaishuollossa ja jälkihuollossa, sekä mahdolliset kehittämisosa-alueet. Alaongelmien tehtävänä oli kartoittaa yksikön menetelmät tuen antoon, ohjaajien ja jälkihuollon rooli sekä olemassa olevat resurssit itsenäistymisen tukemiseen. Näkökulmaa resursseihin käsitellään ohjaajien haastatteluissa saaduista tutkimustuloksissa.

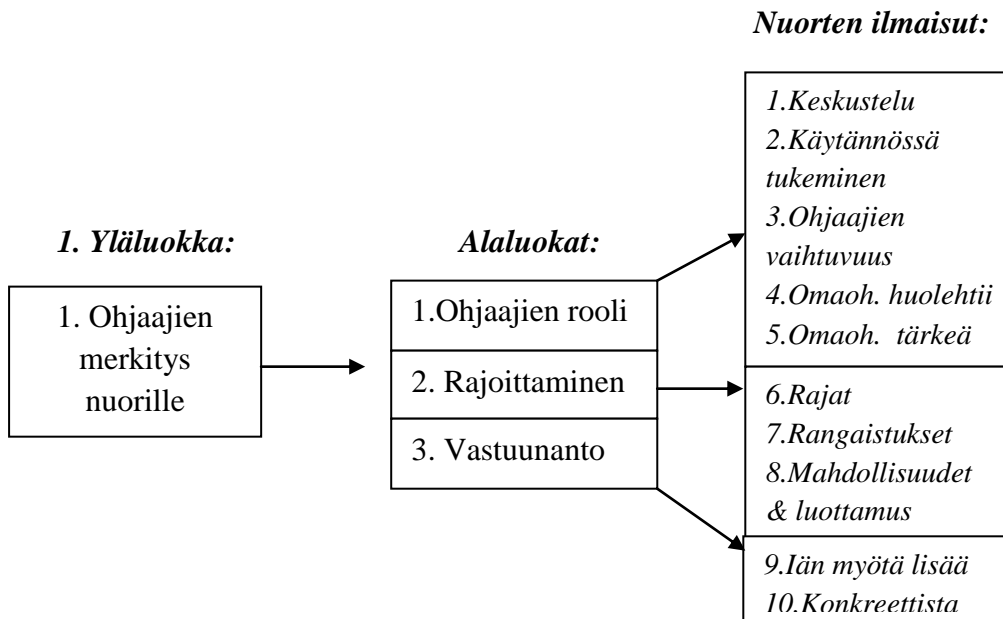
6.1 Nuorten kokemukset itsenäistymisen tukemisesta

Kuvio 4. Miellekartta nuorten kokemuksista sijaishuollossa.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä nuorten haastatteluiden aineisto jakautui kolmeen merkittävään yläluokkaan: 1. ohjaajien merkitys nuorille, 2. nuorten kokemuksia jälkihuollosta sekä 3. yksikön rooli tukemisessa. Tutkimuksen tulokset ovat nähtävissä tiivistetysti miellekartassa, kuvio neljä. Seuraavissa osioissa käydään suuruusjärjestyksessä läpi kyseiset kolme nuorten vastauksista muodostunutta yläluokkaa alaluokkineen.

6.2 Ohjaajien merkitys nuorille

Kuvio 5. Miellekartta ohjaajien merkityksestä nuorille.

Suurin yläluokka ”Ohjaajien merkitys nuorille” muodostuu kolmesta alaluokasta: 1. ohjaajien rooli, 2. rajoittaminen sekä 3. vastuunanto. Jokainen kolmesta alaluokasta pitää sisällään nuorten haastatteluissa esiin tulleita merkittäviä ilmauksia. Seuraavissa kolmessa osiossa avataan nuorten haastatteluissa ilmi tulleita alaluokkien merkittäviä ilmauksia ja näkemyksiä.

6.2.1 Ohjaajien rooli

Ensimmäinen yläluokka ”Ohjaajien merkitys nuorille” sai eniten näkyvyyttä. Ilmauksia kyseiseen osa-alueeseen liittyen nousi haastatteluista esiin yhteensä 77 kpl, jotka jakautuvat kolmen alaluokan kesken. Niitä käsitellään näissä kappaleissa. Nuorten esiin tulleiden ilmausten määrät ovat havainnollistettavissa taulukon muodossa (Taulukko 1). Ensimmäinen käsiteltävä alaluokka ilmaisuineen on ”ohjaajien rooli”.

Taulukko 1. Nuorten kokemuksia ohjaajista, ilmausten määrät.

Alaluokka	Nuori 1.	Nuori 2.	Nuori 3.	Nuori 4.	Nuori 5.	Yht.
1.Ohjaajien rooli						50
<i>1. keskustelu tärkeää</i>	2	4	5	5	2	18
<i>2. käytännössä tukeminen</i>	1	2	5	1	3	12
<i>3. ohjaajien vaihtuvuus</i>	1	2	2	2	1	8
<i>4. o.oh. asioista huolehtija</i>	2	1	1	2	-	6
<i>5. omaohjaaja tärkeä</i>	1	2	1	1	1	6
2.Rajoittaminen						15
<i>6. rajat</i>	1	1	1	1	1	5
<i>7. rangaistukset</i>	3	-	3	1	-	6
<i>8.mahdollisuudet ja luottamus</i>	1	1	1	1	-	4
3. Vastuunanto	1	1	1	1	1	12
<i>9. iän myötä lisää</i>	1	1	1	1	-	4
<i>10. konkreettista</i>	3	1	2	2	-	8

1. Keskustelu tärkeää. Keskustelun tärkeys nousi ilmaisuista merkittävimpiä esiin. Nuoret kertoivat paljon esimerkkejä erilaisista tilanteista, joissa he olivat ohjaajien kanssa käyneet hyviä keskusteluita. Kolme nuorista nosti esille, kuinka he puhuivat ”hyvistä ja huonoista” asioista kaksin ohjaajan kanssa ennen palavereita, joihin myös sosiaalityöntekijä ja mahdollisesti vanhemmatkin osallistuvat. Yksi nuorista kertoi, kuinka oli muutenkin kahden omaohjaajansa kanssa käynyt keskusteluita itsenäistymisestä ja siitä mitä se tuo tullessaan. Eräs nuorista koki, että ongelmatilanteissa on tärkeää selvittää tilanteen kulku keskustelemalla. Hän oli joutunut tilanteeseen jossa oli kokenut epäoikeudenmukaisuutta, sillä tapahtuman kulkua ei hänen mukaansa selvitetty kunnolla.

Kaksi nuorista nosti esille, kuinka arjen keskellä kahdenkeskiset luottamukselliset keskustelut ovat tärkeitä. Eräs nuori antoi esimerkin tilanteesta, jossa keskustelu omaohjaajan kanssa oli hänen mukaansa ollut ”mukavaa ja rentoa”:

”..me tultiin hyvin juttuu ja välillä se tuli ku muut oli menny nukkumaan että tuu tänne, ota jäätelöä ja jutellaan.”

Hän nosti esiin myös arjen kiireen, joka joskus vaikeuttaa yhteisen ajan löytymistä.

”..enemmän aikaa lapsille, ohjaajilta.. jos joku asia painaa mieltä tai jotaki tällästä, ni sitte joskus joutuu oottaa nii kauan että voi jutella..”

Nuoret kokevat psykososiaalisen tuen, eli keskustelun ohjaajien kanssa, hyvin tärkeäksi (ks. 3.3). Tämä on nähtävissä aineistosta poimittujen, keskusteluun liittyvien ilmausten määrässä. Omaohjaajan merkitys on suuri, sillä haastateltavien vastausten mukaan keskustelut käytiin useimmiten juuri hänen ja nuoren välillä. Myös Reinikaisen tutkimuksessa nuoret olivat nostaneet esille tärkeänä, että ohjaajat kuuntelivat, antoivat aikaansa ja auttoivat myös konkreettisissa asioissa (Reinikainen 2009, 57).

2. Käytännössä tukeminen. Myös käytännössä tukeminen nousi merkittävän usein haastatteluissa esiin. Jokainen nuori oli saanut asioissa käytännön tukea ja ohjausta ohjaajilta, joka koettiin hyvänä asiana. Nuori 4. kertoi esimerkkinä tehneensä ruokaa ja asioineensa kaupassa yhdessä ohjaajan kanssa. Yksi nuorista oli käynyt läpi esimerkiksi rahan käyttöä. Eräs nuorista kertoi myös keittäjän opastaneen häntä ruoan laitossa ja tämän antaneen hänelle reseptejä.

Vastauksissa käytännön tukemisessa esiintyy jonkin verran hajaannusta, sillä osa on kokenut käytännön tuen tärkeämmäksi kuin toiset. Haastatteluissa oli huomattavissa naisten tarvitsevan vähemmän tukea käytännön asioissa. He toivat haastatteluissa esiin omatoimisuutensa ja kyvyn hoitaa asioita itsenäisesti. Kuten teoriassa (ks. 4.1) tulee ilmi, arjen toiminnan taidot osoittavat kuinka itsenäinen nuori todellisuudessa on.

3. *Ohjaajien vaihtuvuus.* Omaohjaajan vaihtuminen herätti kaikissa nuorissa negatiivisia ajatuksia, sillä uuden suhteen luominen vie aina oman aikansa.

”..mulla on ainaki kymmenen eri omaohjaajaa ollu, että puoletkaan ei edes tunne mua muutaku papereista.”

”...ku vaihtuu niin usein niin mulla ainaki monesti tuli että ei kiinnosta puhua sille ihmiselle joka tuli. Niiku et menee tosi kauan sopeutua taas uuteen ihmiseen..”

Nuoret 3. ja 4. nostivat esiin omaohjaajan vaihtuneen heillä useamman kerran. Eräs nuorista sanoi ohjaajan vaihtuneen hänellä ainakin kerran. Jokainen nuori painotti puheessaan suhteen merkitystä.

4. *Omaohjaaja asioista huolehtija.* Omaohjaaja koettiin myös nuoren asioiden hoitajana. Nuoret 1. ja 3. nostivat esiin, kuinka ohjaajat merkitsevät heidän menonsa kalenteriin, jotta muutkin ovat niistä tietoisia. Toinen nuorista kertoi, että tiedonkulku nuorten menoista ei aina toimi kunnolla ohjaajien keskuudessa, erityisesti jos omaohjaaja ei muista kirjata menoa muiden nähtäväksi kalenteriin. Tämän seurauksena nuori joutuu kertomaan menostaan monelle ohjaajalle. Nuori 1. ja 4. nostivat esiin, kuinka moni ohjaaja saattoi puuttua samaan asiaan. Heistä toinen totesi, että vain yhden ohjaajan tulisi esimerkiksi ongelmatilanteessa selvittää asiaa sen sijaan, että kaikki puuttuvat siihen.

5. *Omaohjaaja tärkeä.* Omaohjaajalla on jokaisen nuoren mielestä suuri merkitys. Nuoret nostivat esiin kuinka tärkeää on tuntea omaohjaajansa, tällöin suhde on luottamuksellinen. Monien nuorten vastauksissa nousi esiin toimeen tulemisen merkittävyys sekä luottamus omaohjaajan ja nuoren välisessä suhteessa. Nuorista kaksi kertoi heitä ja omaohjaajaa yhdistäneen yhteisen mielenkiinnon kohteen. Kuten teoriassa tulee esiin, (ks. 4.3.1) omaohjaaja vastaa nuoren asioista ja huolehtii yhteydenpidosta esimerkiksi nuoren vanhempiin. Tutkimustuloksista on nähtävissä, että ohjaajilla on suuri merkitys sijaishuollon arjessa nuorille. Reinikaisen (2009) tutkimuksesta tulee ilmi, että sijaishuoltoon tyytyväisyys on

yhteydessä nuorten kokemuksiin heidän ja heistä huolehtivien aikuisten välisistä suhteista (Reinikainen 2009, 55).

6.2.2 Rajoittaminen

6. *Rajat.* Rajat ja seuraamukset ovat merkittävä osa nuorten laitoksen arkea. Ne nousivat haastatteluiden edetessä selkeästi omaksi ryhmäkseen, sillä niihin liittyen ilmauksia ilmeni lähes sama määrä kuin vastuun antamiseen liittyen. Rajoittamisesta käydyt keskustelut herättivät nuorissa monia ajatuksia. Kaksi nuorista oli sitä mieltä, että rajoja on hyvä olla. Myös jälkihuollossa olevat rajat koettiin hyväksi. Nuori 5. mainitsi niiden varmasti olevan jollekin tarpeellisia.

7. *Rangaistukset.* Kaksi nuorista koki, että rangaistuksia eli seuraamuksia, annetaan herkästi ja että ne ovat välillä tilanteeseen nähden kohtuuttoman kovia. Nuorista kaksi nosti esiin tupakan polton ja siitä annettavat miinukset. Nuoret nostivat esiin, että vaikka ohjaajat tiesivät polttelusta, he antoivat miinuksen jos haisi tupakalle. Nuori 1. myös koki rangaistuksia olevan paljon. Eräs nuorista sanoi seuraavasti rangaistuksista:

”..ne on välillä sellaisia, että ei itekkää oikei voinu ymmärtää et joutu välillä olemaan päiviäki huoneessa ja sitte sait paljo miinuksia, et saanu viikkorahaa tai niinku lomat meni, ei päässy sukulaisten luo lomalla..”

Toisaalta nuoret myös ymmärsivät seuraamukset.

”..mut joskus tiesi itteki, että nyt on möhlänny niin pahasti että nyt ansaitsee vaikka minkälaisen rangaistuksen.”

8. *Mahdollisuudet ja luottamus.* Nuorista kaksi nosti esiin uudet mahdollisuudet ja luottamuksen. He kokivat, että tietyissä tilanteissa ohjaajien luottamuksen kerääminen takaisin vei aikaa. Eräs nuori kommentoi sanomalla, että ”jos kerran mokaa, se ei tarkoita että aina mokaa”. Tässä hän viittasi uuden mahdollisuuden saamiseen, joka edellyttää luottamuksen keräämistä. Nuorista kaksi oli sitä mieltä, että luottamuksen takaisin kerääminen vei aikaa.

..saitko luottamusta sit takasi? ”Kyllä anteeksi sai mutta luottamus, sitä piti kerätä oikeasti.. Ykski kömmähdys tulee ni sitte oot kauan siellä (tutkittavassa yksikössä), että sulla ei oo oikeus ku mennä kouluun.”

Yleinen kokemus rajoittamisen suhteen oli, että nuoret kokivat rangaistusten olevan joskus kohtuuttomia heidän tekoihinsa nähden, eikä niitä kaikkia aina ymmärretty. Kuitenkin nuorten puheessa tuli myös ilmi, että he ymmärsivät rajoittamisen tarkoituksen.

6.2.3 Vastuunanto

9. Iän myötä lisää. Jokainen tutkimuskohteen yksikössä asunut nuori koki saaneensa vastuuta iän myötä lisää. Vastuun saaminen koettiin hyvänä asiana ja nuorista kaksi koki saaneensa hyvin vastuuta asioissa jo pitkän aikaa. Molemmat hyvin vastuuta saaneet olivat naisia. Eräs haastateltavista nuorista sanoi, että nuoren käytös ja epäluotettavuus pidentää itsenäistymistä.

”Tai niin mä sen koin, että pieniki kömmähdys niin tuntu et se rajottaa heti paljonki itsenäistymistä.”

Tässä hän viittasi siihen, kuinka ei välttämättä saanut pitkään aikaan vastuuta asioissa, sillä luottamusta oli kerättävä uudelleen takaisin. Nuori 1. kertoi halunneensa tehdä enemmän asioita itse ja odottaneensa enemmän vapautta.

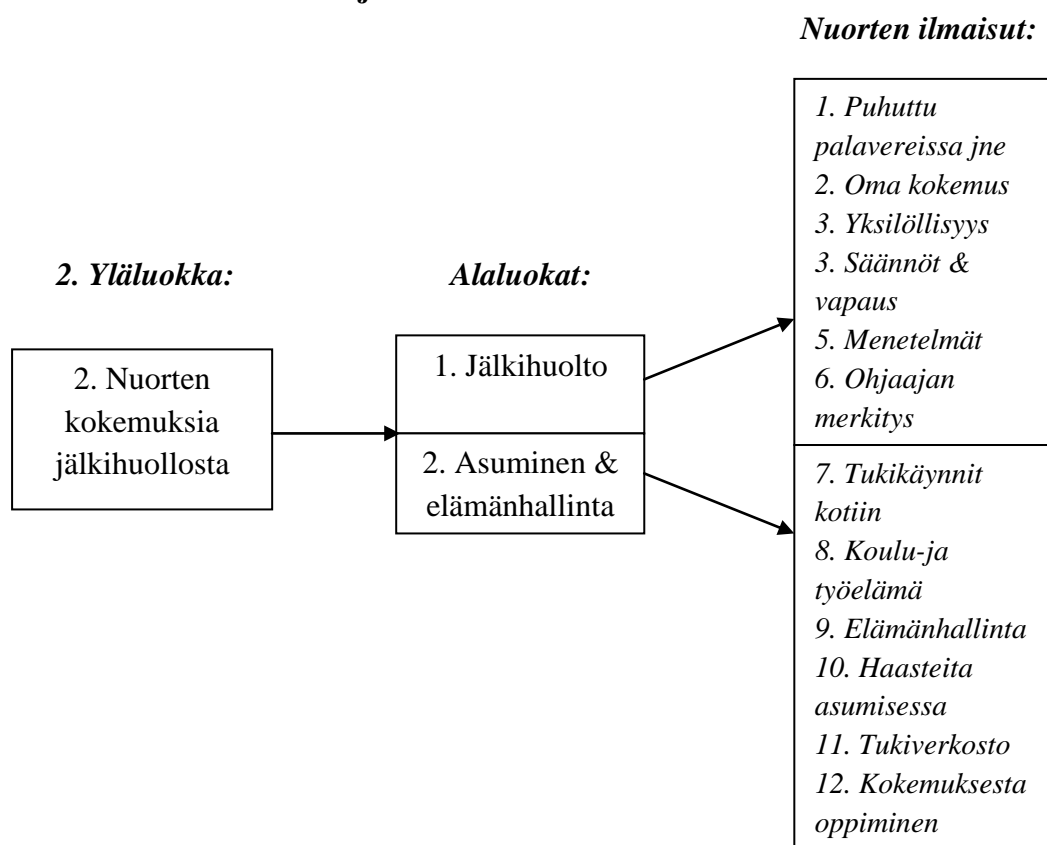
”..olisin itte halunnu tehdä asioita..”, ”.jonkulaista yksityisyyttä ja tällaista että saa tehdä itte asiat niiku omas rauhas..”

Hän korosti myös sitä, että koki ahdistavana ohjaajien usein puuttumisen hänen asioihinsa. Nuori 4. sanoi, että *”-tulee huolehtia mitä tekee-*”, kysyttäessä millaisissa asioissa vastuuta on annettu. Kuten teoriassa mainitaan, (ks. 3) nuori ei voi enää käyttäytyä kuten lapsi, vaan hänen tulee vastata sanoistaan ja teoistaan. Tämä tuli kyseisen nuoren lauseesta ilmi.

10. Konkreettista. Jokainen nuori nimesi jotain konkreettisesta saamastaan vastuusta. Kaksi nuorta antoi esimerkiksi heräämisistä huolehtimisen. Eräs nuori kertoi saaneensa vastuuta *”silloin tällöin”*. Hän myös kertoi, kuinka erään

konkreettisen asian hoitaminen loppuun oli häneltä jäänyt kesken. Teoriassa (ks. 4.1) mainitaan, kuinka itsenäisyyttä osoittaa myös nuoren kyky hoitaa tehtävänsä alusta loppuun saakka ilman, että jättää niitä kesken. Vastuu ja kuinka paljon sitä nuorelle voi antaa, on hyvin yksilöllistä. Jokainen on kokenut saaneensa vastuuta jossain määrin, mutta tutkimuksessa nuorten kohdalla oli huomattavissa eroja vastuun saannissa.

6.3 Nuorten kokemuksia jälkihuollosta

Kuvio 6. Miellekartta nuorten kokemuksista jälkihuollosta.

Toiseksi suurin yläluokka ”Nuorten kokemuksia jälkihuollosta” jakautuu kahteen alaluokkaan: jälkihuolto sekä asuminen ja elämäntalouden hallinta. Nämä ovat nähtävissä miellekartasta (kuvio 5). Seuraavaksi käydään läpi nämä kaksi alaluokkaa ja niiden merkittävät ilmaukset.

6.3.1 Jälkihuolto

Tämä toinen yläluokka ”Nuorten kokemuksia jälkihuollosta” sai ilmauksia yhteensä 72 kpl, jotka jakautuvat edellä mainittujen kahden alaluokan kesken (Taulukko 3). Ilmaisuja oli lähes yhtä paljon kuin ohjaajien merkityksestä puhuttaessa. Jälkihuollolla ja kokemuksilla omasta elämänhallinnasta on nuorille suuri merkitys. Seuraavaksi käsitellään sen alaluokat ”jälkihuolto” sekä ”asuminen ja elämänhallinta” ilmaisuineen.

Taulukko 2. Nuorten kokemuksia jälkihuollosta, ilmausten määrät.

Alaluokka	Nuori 1.	Nuori 2.	Nuori 3.	Nuori 4.	Nuori 5.	Yht.
1.Jälkihuolto						39
<i>1. Puhuttu palaverissa jne</i>	1	1	1	3	1	7
<i>2. Oma kokemus</i>	-	1	1	1	-	3
<i>3. Yksilöllisyys</i>	-	1	2	1	1	5
<i>4. Säännöt & vapaus</i>	1	2	2	3	3	11
<i>5. Menetelmät</i>	-	2	-	1	3	6
<i>6. Ohjaajan merkitys</i>	1	2	-	1	3	7
2.Asuminen ja elämänhallinta						33
<i>7. Tukikäynnit kotiin</i>	-	1	2	-	1	4
<i>8. Koulu- ja työelämä</i>	1	2	1	1	2	7
<i>9. Elämänhallinta</i>	1	1	1	1	2	6
<i>10. Haasteita asumisessa</i>	1	1	2	1	1	6
<i>11. Tukiverkosto</i>	2	2	1	1	1	7
<i>12. Kokemuksesta oppiminen</i>	-	-	1	1	1	3

1. Puhuttu palaverissa jne. Jokaisen yksikössä asuneen nuoren kanssa jälkihuollosta on puhuttu palaverissa heidän ollessaan noin 17-vuotiaita. Eräs nuorista kertoi olleensa itse hyvin aktiivinen jo nuorempana selvittämään erilaisia

vaihtoehtoja omaan asuntoon muuton lähestyessä. Yksi nuorista oli muuttanut muualta kyseiseen jälkihuoltoyksikköön löytäessään siitä tietoja yhdessä ohjaajansa kanssa. Nuoret nostivat esiin yksikön ohjaajien puhuneen heille jälkihuollosta ja siitä, millainen paikka on kyseessä. Tarkka informaatio paikasta ja siihen tutustuminen koettiin tärkeäksi. Yksi nuorista nosti esille, että hän koki tärkeäksi saada tietoa kyseisestä paikasta sekä sen toimintatavoista. Nuori 2. kertoi ohjaajien puhuneen hänelle jälkihuoltoasunnosta:

..muistatko mitä siitä puhuttiin? ”No kaikkea että pitää ite kokata ja käyä kaupassa ja sitte siinä asutaan niinkö tavallisessa asunnossa.”

2. *Oma kokemus.* Kolmen nuoren puheessa tuli ilmi oman kokemuksen merkitys jälkihuollossa. Omalla kokemuksella tarkoitetaan sitä, että nuoret ottavat vastuun itsestään ja tekemisistään. Kuten alle 18-vuotiaana yksikössä asuessaan, he eivät ole enää jälkihuollossa ollessaan vastuussa tekemisistään ohjaajille. Nuorista kaksi nosti esille, etteivät he enää puhuneet ohjaajille asioistaan kuten ennen. Haastateltavista nuorista kaksi ei ole varsinaisesti asunut yksin, sillä he ovat olleet parisuhteessa yksiköstä pois muuttaessaan. He kokivat tämän positiivisena, sillä vierellä on aina ollut joku, keneen tarvittaessa voi tukeutua tai keltä kysyä neuvoa. Toinen heistä nosti esiin näkökulman siitä, ettei tällöin ole kokemusta yksin asumisesta. Kaksi nuorista puhui siitä, kuinka he ovat oppineet asioita kokemuksen kautta ja ennen kaikkea itse tekemällä.

3. *Yksilöllisyys.* Haastatteluiden edetessä nuorten kohdalla oli huomattavissa jokaisen erilainen kokemus jälkihuollosta. Kyseisessä vaiheessa jokaisen nuoren tarpeet ja lähtökohta itsenäiseen elämään siirtymisessä ovat hyvin erilaisia, jolloin ohjaajien tulee kartoittaa ne ja edetä niiden pohjalta. Nuori itse myös saa päättää, missä määrin hän ottaa apua ja tukea vastaan. Jälkihuolto on nuoren vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa. Eräs nuori kertoi hänen päätyneen jälkihuoltoon, sillä ohjaajat halusivat yhdessä hänen kanssaan varmistaa uuden koulun sujuvuuden. Hänelle jäi tästä hyvä kokemus. Hän kertoi asiasta seuraavasti:

”..mutta ku ne niiku näki siinä enemmänki niiku, että koulun käynnin kans oli kato, että ne sai autettua siinä. Että se oli niinku se syy että mun piti niinku vielä, tai mua pidettiin itsenäistymässä vielä siellä ja siirrettiin (jälkihuollon tuki asuntoon) sitten. Että se koulun käynti oli sellanen mihnä niiku tarvihti apua aika paljo.”

Syyt jälkihuoltoon päätymiseen ovat hyvin yksilöllisiä. Kolmelle jälkihuoltoon menneelle nuorelle vaikutti olevan jossain määrin itsestänselvyys, että itsenäistä asumista ”harjoitellaan” vielä hieman ennen omaan asuntoon siirtymistä. Monelle jälkihuolto on ikään kuin pehmeämpi reitti, sillä aikuinen on yhä tarvittaessa lähellä ja erityisesti silloin, jos nuori yhä tarvitsee tukea arjen asioissa.

4. Säännöt ja vapaus. Säännöt ja vapaus nousivat esiin jälkihuollosta keskustellessa. Kaikki nuoret toivat esiin, kuinka jälkihuollossa on enemmän vastuuta sekä vapaampaa. Jälkihuoltoon siirtyessään nuoret ovat täysi-ikäisiä ja vastuussa itsestään (ks. 2.5). Yksi nuorista kertoi kokeneensa enemmän vapautta itsenäistymisasunnossa kuin jälkihuollossa. Nuorista kolme nosti esiin tilanteita, joissa he eivät olleet toimineet jälkihuollon sääntöjen mukaisesti. He halusivat enemmän vapautta toimiessaan sääntöjen vastaisesti. Eräs nuori sanoi sääntöjen olevan hyviä ja fiksuja, kun taas toisen mielestä niitä ei olisi välttämättä tarvinnut. Yksi haastateltavista nuorista nosti esiin häiritsevänä tekijänä sen, ettei jälkihuollon sääntöjä aina noudateta.

5. Menetelmät. Myös jälkihuoltoon kuuluu erilaisia menetelmiä, joilla nuorta ja hänen itsenäistymistään tuetaan. Menetelmistä nuoret nostivat esiin muun muassa viikkosuunnitelman tekemisen. Kolme nuorista kertoi, ettei viikkosuunnitelma toiminut heidän kohdallaan ja yksi koki sen sitovana. Joku kertoi aina ilmoittaneensa kasvatusten menoistaan jälkihuollon ohjaajalle. Nuorista yksi kertoi, ettei hän ole ”paperi-ihmisiä”, jolloin hänen kohdallaan toimi paremmin keskustelemalla sopiminen.

”En hirveesti viihdy paperin ja kynän kanssa, enempi toiminnan.”

Eräs nuori nosti esiin käyttäneensä ohjaajan kanssa menetelmää, jonka avulla he olivat käyneet hänen elämänkaartaan läpi. Hän kertoi tämän olleen miellyttävä kokemus. Yksi nuorista sanoi tehneensä ohjaajan kanssa verkostokarttaa (ks. 3.4), jolla kartoitetaan nuoren lähipiiri. Kaksi nuorista kertoi olleensa mukana nuorten ryhmässä, jossa opetellaan asioita yhdessä muiden kanssa. Molemmat nuoret olivat sitä mieltä, ettei ryhmästä ollut heille hyötyä, sillä he hallitsivat läpi käydyt asiat.

6. Ohjaajan merkitys. Ohjaajien merkitys näkyi nuorta jälkihuoltoon siirtymiseen valmistamisessa. Nuorista yksi koki saaneensa liian vähän tietoa jälkihuollosta ennen sinne siirtymistään. Hän myös koki, että olisi tarvinnut enemmän käytännön tukea, josta hän oli sittemmin myös keskustellut ohjaajien kanssa. Kolme nuorta kertoi keskustelleensa yhdessä ohjaajien kanssa jälkihuollosta ja sinne siirtymisestä. Siirtyminen on vaihe, johon nuoret tarvitsevat usein yhä ohjaajien tukea. Eräs nuorista nosti esiin jälkihuollon vastaavan ohjaajan, jonka hän koki välittävän nuorten asioista.

”..ihan oikea ihminen justii tuonne jälkihuoltoon varsinki. Siis se ihan oikeasti välittää nuorten asioista.. Jeesas ihan joka jutussa ja tuota, muutenki ihmisenä että tykkää siitä työstä.”

6.3.2 Asuminen ja elämänhallinta

7. Tukikäynnit. Yksi nuorista kertoi jälkihuollon ohjaajan käyneen hänen luonaan kotikäynneillä jälkihuollon päättymisen jälkeen muutaman kerran. Yksi tutkimuksen haastateltavista nuorista ei ollut muuttanut jälkihuollon tukiasuntoon, mutta hänelle on tarjottu muunlaista tukea yksiköstä pois muuton jälkeen. Nuori kertoi ohjaajan käyvän tapaamassa häntä muutaman kerran, jonka jälkeen palaverissa yhdessä ohjaajan ja sosiaalityöntekijän kanssa käydään läpi muuttoa ja hänen pärjäämistään. Tukikäynneillä voidaan varmistaa, että hän pärjää ja voi hyvin. Tämän lisäksi nuorella on oikeus jälkihuoltoon 21 ikävuoteen saakka (ks. 2.5). Nuoret eivät kokeneet tukikäyntejä kotona välttämättömiksi, sillä kokivat pärjäävänsä hyvin.

8. *Koulu- ja työelämä.* Koululla ja työelämällä on suuri merkitys itsenäistyvälle nuorelle, sillä ne ovat tärkeitä peruspilareita tulevaisuudelle (ks. 3.5). Haastateltavista nuorista kaksi on töissä ja kaksi opiskelee. Yksi haastateltavista nuorista on opiskellut itselleen ammatin, mutta on tällä hetkellä kotiäitinä. Kaksi töissä olevaa nuorta on lopettanut opiskelun kesken. Molemmat olivat tehneet päätöksen opintojen keskeyttämisestä jälkihuollon jälkeen. Syitä opintojen keskeyttämiseen on monia, omasta motivaatiosta elämäntilanteen muuttumiseen.

9. *Elämönhallinta.* Kokemuksen kautta saatu varmuus omasta elämönhallinnasta on tärkeä itsenäistyvälle nuorelle. Jokainen haastateltava nuori koki pärjäävänsä hyvin. Itsetuntemus ja varmuus omasta pärjäämisestä auttavat nuorta arjen hallinnassa (ks. 3.3).

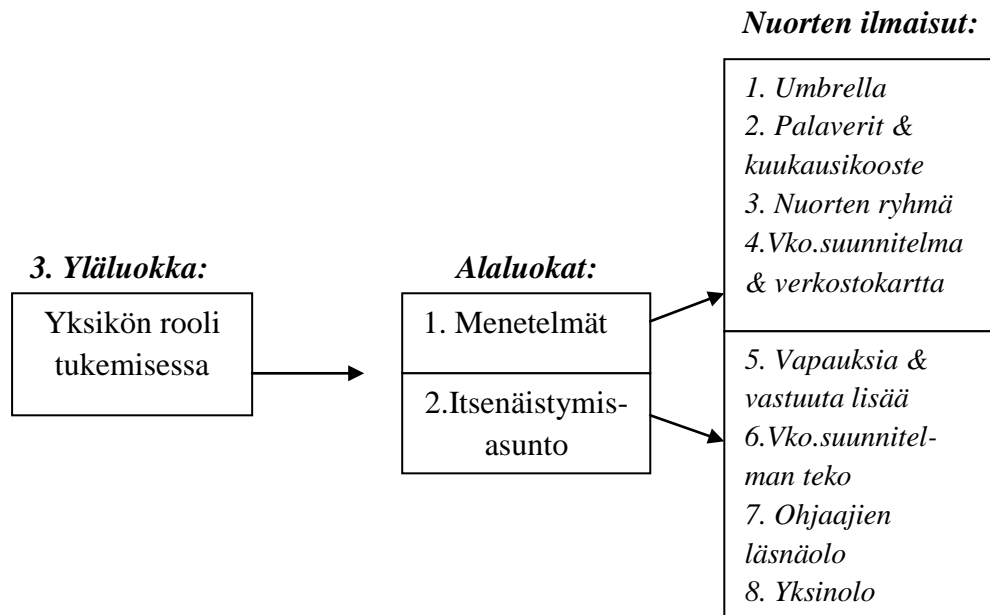
10. *Haasteita asumisessa.* Jokaiselta haastateltavalta kysyttiin, onko heillä ollut jotakin haasteita asumisessa omaan asuntoon muuttaessaan. Kaksi nuorista koki, että haasteita ei ole ollut. Yksi nuori kertoi kela –asioiden tuntuvan vaikeilta ja niihin hän on välillä tarvinnut muilta apua. Hänen mielestään olisi hyvä, että opittuja asioita voitaisiin kirjata esimerkiksi johonkin erilliseen raporttiin ja kuunneltaisiin nuoren toiveita asioista, joita hän haluaa oppia tai harjoitella. Eräs nuori toi esiin taloudenhallinnan, sillä hän koki aluksi haasteelliseksi rahojen riittävyyden. Kokemuksen myötä hän kertoi oppineensa rahan käyttöä. Yksi nuorista koki haastavana kalusteiden hankinnan uuteen kotiin.

11. *Tukiverkosto.* Haastatteluissa kartoitettiin myös nuorten tukiverkostoja sijaishuollosta pois muuton jälkeen. Nuorista kaksi nimesi ainoaksi tuekseen jälkihuollon vastaavan ohjaajan. Kahdella nuorella on avopuoliso tarvittaessa tukenaan. Lisäksi toisella heistä on tarvittaessa apuna avopuolison sisar puolisoineen. Eräs nuori kertoi tarvittaessa saavansa tukea asuntolansa toimistossa olevalta aikuiselta sekä sosiaalityöntekijältä. Osalla nuorista oli tukenaan perheenjäseniä ja osa saa tukensa viranomaisilta.

12. *Kokemuksesta oppiminen.* Nuorista kaksi nosti esille kokemuksesta oppimisen heidän asuessaan omassa asunnossa. Rahan käytön hallinnasta puhunut nuori kertoi, kuinka huomattavasti rahojen riittävän elämiseen, hän ei enää murehtinut

raha-asioista kuten aikaisemmin. Toinen nuorista kertoi, että sijaishuollossa opetellaan asioita, mutta asioiden tekeminen itsenäisesti jää vähälle. Monet asiat tulisi tehdä erään nuoren mukaan useamman kerran, kunnes niihin tulee rutiini.

6.4 Yksikön rooli tukemisessa

Kuvio 7. Miellekartta yksikön roolista tukemisessa.

Kolmantena yläluokkana käsitellään ”Yksikön rooli tukemisessa”. Tämä osa-alue sisältää kaksi alaluokkaa: 1. menetelmät ja 2. itsenäistymisasunto, jotka ovat nähtävissä miellekartasta (Kuvio 6). Ne ovat esiin tulleet merkittävät tekijät yksikön menetelmistä itsenäistymisen tukemiseen. Seuraavissa osioissa käsitellään alaluokkia ilmaisuineen.

6.4.1 Menetelmät

Yläluokka ”Yksikön rooli tukemisessa” sai yhteensä 50 kpl ilmaisuja. Kahdesta alaluokasta ”Menetelmät” sai enemmän ilmaisuja kuin ”Itsenäistymisasunto”. Ilmaiset määrineen ovat nähtävissä taulukossa 3, jonka jälkeen niitä avataan.

Taulukko 3. Nuorten kokemuksia yksiköstä, ilmausten määrät

Alaluokka	Nuori 1.	Nuori 2.	Nuori 3.	Nuori 4.	Nuori 5.	Yht.
1.Menetelmät						29
<i>1. Umbrella</i>	1	2	3	1	-	7
<i>2. Palaverit & kuukausikooste</i>	1	2	5	1	-	9
<i>3. Nuorten ryhmä</i>	1	-	4	1	3	6
<i>4. Viikkosuunnitelma & verkostokartta</i>	1	2	2	2	-	7
2.Itsenäistymisasunto						21
<i>5. Vapauksia ja vastuuta lisää</i>	2	3	3	-	-	8
<i>6.Viikkosuunnitelman teko</i>	1	1	2	-	-	4
<i>7. Ohjaajien läsnäolo</i>	1	2	1	-	-	4
<i>8. Yksinolo</i>	2	1	2	-	-	5

1. Umbrella. Umbrella kansiota kerrotaan tarkemmin teoriassa (ks. 3.6). Yksi nuori ei muistanut koskaan kuulleensa umbrella kansiota. Kolme nuorista oli täyttänyt umbrella kansiota yhdessä ohjaajan kanssa. Eräs nuorista oli sitä mieltä, että kansio oli hyvä sillä sitä tehtiin yhdessä ohjaajan kanssa toisin kuin kuukausikoostetta, jonka ohjaaja tekee itsenäisesti. Toinen nuori nosti esiin, että kansiossa tulee monipuolisesti eri osa-alueet käsiteltäviä läpi. Nuori 3. nosti esille, ettei kansio välttämättä sovellu itsenäistyville nuorelle, vaan on suunnattu pienemmille. Hän myös mainitsi, että itsenäistymiseen liittyvät asiat olisi hyvä kirjata erikseen.

2. Palaverit ja kuukausikooste. Jokainen tutkimusyksikössä asunut nuori on palaverien yhteydessä keskustellut ohjaajan kanssa niin hyvin, kuin huonosti menneistä asioista. Kaksi nuorta nosti esiin, että palaverissa ei ole miellyttävää käsitellä negatiivisia asioita muiden kuullen. Yksi nuori kertoi joskus ihmettelevänsä käsiteltäviä asioita, jotka saattavat liittyä esimerkiksi syömiseen. Omaohjaaja laatii kuukausikoosteen, jota nuori 3. kritisoi siitä, että ohjaajat tekevät ne liian itsenäisesti ilman nuoren osallistumista sen laadintaan. Hän kertoi,

että sai lopuksi halutessaan lukea ja kommentoida kuukausikoostetta, mutta umbrella oli parempi hänen tehdessä sitä yhdessä ohjaajan kanssa.

3. *Nuorten ryhmä.* Neljä nuorista oli ollut mukana itsenäistyvien nuorten ryhmässä. Ryhmässä nuoret harjoittelivat yhdessä käytännössä asioita itsenäistä elämää varten. Nuorista kaksi oli sitä mieltä, ettei ryhmästä ollut heille hyötyä, sillä läpi käydyt asiat eivät olleet uusia. Molemmat nuorista asuivat ryhmässä ollessaan jälkihuollossa. Yhden nuoren näkemyksen mukaan ryhmä oli hyödyllinen myös jälkihuollossa oleville nuorille ja ryhmä tulisi hänen mielestään toteuttaa aina, kun on itsenäistyviä nuoria. Yksi nuorista kertoi ryhmässä olleen paljon paperihommia, jotka eivät hänelle sopineet. Kokemukset ryhmästä olivat nuorilla hyvin yksilöllisiä ja osa oli ollut siinä mukana jälkihuollosta, osa yksiköstä.

4. *Viikkosuunnitelma ja verkostokartta.* Jokainen yksikössä asunut nuori teki sijaishuollossa asuessaan viikkosuunnitelmaa, johon tuli laittaa viikon ohjelma. Neljästä nuoresta kaksi ei pitänyt viikkosuunnitelman teosta, eivätkä pitäneet sitä toimivana omalla kohdallaan. Yksi nuori koki suunnitelman liian sitovaksi. Tutkimustuloksissa on nähtävissä, että nuoret eivät pitäneet viikkosuunnitelmaa toimivana. Yksi nuorista mainitsi tehneensä yksikössä asuessaan verkostokarttaa yhdessä ohjaajan kanssa.

6.4.2 Itsenäistymisasunto

Itsenäistymisasunto on tutkimuksen kohdeorganisaation pihapiirissä sijaitseva asumisharjoitteluyksikkö (ks. 3.6), jossa nuori voi opetella erilaisia taitoja.

5. *Vapauksia ja vastuuta lisää.* Kolme itsenäistymisasunnossa ollutta nuorta oli sitä mieltä, että he saivat siellä ollessaan lisää vastuuta. Heidän tuli käydä itse kaupassa hakemassa ruokatavarat, jolloin nuori harjoitteli samalla taloudenhallintaa. Ruoka tuli myös valmistaa itse. Vapauksien lisäksi heidän tuli kuitenkin käydä ilmoittamassa ohjaajille läsnäolostaan, jotta ohjaajat tiesivät nuorten tulleen esimerkiksi koulusta takaisin asunnolle. Yksi nuorista totesi, että itsenäistymisasunnossa olo ei ollut yhtä rajoitettua kuin yksikön puolella.

6. *Viikkosuunnitelman teko.* Jokaisen itsenäistymisasunnossa olleen olisi tullut tehdä viikkosuunnitelma ohjaajille, mutta yhdenkään nuoren kohdalla tämä ei ollut toteutunut. Eräs nuori totesi seuraavasti:

”Ja mitä sä teet, sun piti kirjottaa sellaseen viikkosuunnitelmaha, että mitä sä teet sillä viikolla ja mihi sä meet ja tälläasta. Mutta se viikkosuunnitelma ei oikee mun kohdalla päteny ikinä, että ku mää en jaksanu ikinä sitä sillee kirjottaa vaan hutasi jotaki.. Sitte se meni aina siihe, että mä menin sanoon sinne että joo mä meen sinne ja mä meen tänne..”

7. *Ohjaajien läsnäolo.* Nuoren ollessa itsenäistymisasunnossa ohjaajat eivät ole samalla tavalla läsnä kuin aiemmin. Kolme itsenäistymisasunnossa ollutta nuorta kävivät päivittäin ilmoittautumassa ohjaajille poistuessaan ja saapuessaan asunnolle takaisin. Yksi nuorista kertoi ohjaajien käyvän välillä itsenäistymisasunnossa, muttei päivittäin. Kaikki toivat puheissaan esiin käyntinsä yksikön puolelle. Nuorten puheista korostuivat heidän ajan viettönsä yksikössä. Eräs nuori kertoi viettäneen enemmän aikaa toisten lasten, kuin ohjaajien kanssa.

8. *Yksinolo.* Jokainen nuori nosti puheessaan esiin vaikeuden olla yhtäkkiä yksin. Yksinolo tuli monelle yllätyksenä. Kaikki itsenäistymisasunnossa olleet nuoret kertoivat tuona aikana käyneensä päivittäin viettämässä aikaa yksikön puolella. Nuori 3. korosti puheessaan yksinoloa:

”..yhtäkkiä ihmetteli et miks ei oo juomas kahvia monet muutki tässä samaan aikaan että juo yksin. Ja niiku aamupalat yksin ja kaikki oli yksin ni oli se vähän outoa aluksi mutta sitte siitä nautti vaan siitä hiljaisuudesta.”

Nuoret oppivat itsenäistymisasunnossa yksinoloa ja omillaan pärjäämistä. He voivat tutustua ruoanlaittoon, laskujen maksuun, arjen sujuvuudesta huolehtimiseen ja niin edelleen. Jokaisen nuoren tarpeet ovat hyvin erilaiset ja yksilölliset. Tämä näkyy niin arjenhallinnassa, kuin myös ohjaajilta tarvittavan tuen ja avun määrässä.

6.5 Yhteenveto nuorten tutkimustuloksista taulukkona

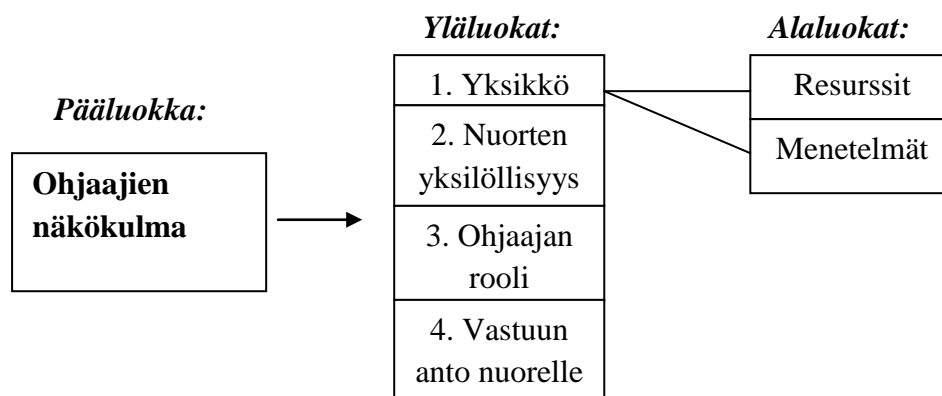
Tutkimuksen tulokset nuorten kokemuksista voidaan tiivistää taulukoksi, josta ne ovat helposti nähtävissä (Taulukko 4). Kolme muodostunutta yläluokkaa esitetään taulukossa suuruusjärjestyksessä kuten tekstissä.

Taulukko 4. Yhteenveto nuorten tutkimustuloksista taulukkona.

Nuorten itsenäistymisen tukeminen sijaishuollossa ja jälkihuollossa		
<p>6.2 Ohjaajien merkitys nuorille</p> <p>6.2.1 Ohjaajat & Omaohjaaja 1. Keskustelu tärkeää 2. Käytännön tuki 3. Ohjaajien vaihtuvuus 4. Omaohjaaja huolehtii 5. Omaohjaaja tärkeä</p> <p>6.2.3 Rajoittaminen 6. Rajat 7. Rangaistukset 8. Mahdollisuudet ja luottamus</p> <p>6.2.2 Vastuun anto 9. Iän myötä lisää 10. Konkreettista</p>	<p>6.3 Nuorten kokemuksia jälkihuollosta</p> <p>6.3.1 Jälkihuolto 1. Palaverit, n.17v. 2. Oma kokemus 3. Yksilöllisyys 4. Säännöt & vapaus 5. Menetelmät 6. Ohjaajan merkitys</p> <p>6.3.2 Asuminen & Elämänhallinta 7. Tukikäynnit 8. Koulu- ja työelämä 9. Elämänhallinta 10. Haasteet 11. Tukiverkosto 12. Kokemus</p>	<p>6.4 Yksikön rooli tukemisessa</p> <p>6.4.1 Menetelmät 1. Umbrella 2. Palaverit & kuukausikooste 3. Nuorten ryhmä 4. Viikkosuunnitelma</p> <p>6.4.2 Itsenäistymis-asunto 5. Vapaus & vastuu 6. Viikkosuunnitelma 7. Ohjaajien läsnäolo 8. Yksinolo</p>

6.6 Ohjaajien näkökulma

Tutkimuksessa haastateltiin kahta yksikössä työskentelevää ohjaajaa tutkimustulosten monipuolistamiseksi. Toinen heistä on työskennellyt myös jälkihuoltoyksikössä. Kuviossa kahdeksan esitellään neljä yläluokan ryhmää, jotka ovat muodostuneet ohjaajien näkemyksistä.

Kuvio 8. Miellekartta ohjaajien tutkimustuloksista.

Miellekartta (kuvio 8) havainnollistaa tiivistetysti kahden ohjaajan haastatteluissa esiin tulleita merkittäviä näkökulmia. Näiden ohjaajien näkökulmien ja ilmaisujen pohjalta syntyneet ryhmät ovat: 1. yksikkö, 2. nuorten yksilöllisyys, 3. ohjaajan rooli sekä 4. vastuun anto nuorelle. Seuraavaksi avataan tarkemmin ohjaajien haastatteluista muodostuneita ryhmiä yksi kerrallaan, verraten niitä nuorten tutkimustuloksiin.

1. Yksikkö. Yksiköstä puhuttaessa se jakaantui kahteen merkittävään osaan: resursseihin ja menetelmiin. Resursseja käsiteltäessä molempien ohjaajien puheesta nousi esiin, kuinka arki on yksikössä kiireistä aikaa. Toinen haastateltava sanoi, ettei aikaa suunniteltuun kahdenkeskiseen itsenäistymisen tukemiseen nuoren kanssa ole. Ohjaaja nosti esille, kuinka haastavaa useamman lapsen ollessa talossa on lähteä yhden kanssa suorittamaan itsenäistymisharjoittelua. Ohjaaja 2. totesi, että ajan löytäminen saattaisi olla järjestelykysymys. Hyväksi kuitenkin

todettiin, että jälkihuolto hakee nuoria itsenäistymisryhmään opettelemaan tärkeitä käytännön taitoja. Molemmat ohjaajat nostivat esiin, että nuorten kanssa on tärkeää opetella arjen hallinnan taitoja ennen hänen pois muuttoaan. Ohjaajat myös totesivat, että laitoksessa tärkeimmät taidot opitaan arjessa.

Ohjaajista toinen kertoi, ettei yksikössä ole nuorten itsenäistymisen tukemiseen käytettävää menetelmää. Toinen ohjaajista kertoi yksikössä olevan ”kokkikokeiluja” viikonloppuisin ja suurimman osan tukemisesta tapahtuvan arjen keskellä. Haastateltavat ohjaajat olivat käyttäneet joskus umbrellaa, mutta molemmat olivat käyttäneet niitä noin alle kymmenen -vuotiaiden lasten kanssa. Toinen ohjaajista nosti esiin, että umbrella soveltuu paremmin lapsille kuin itsenäistyvälle nuorelle. Eräs nuori totesi haastatteluissa saman asian (ks. s.42, *1. Umbrella*). Kyseinen nuori nosti esiin myös, että olisi hyvä olla erillinen raportti johon voitaisiin kirjata itsenäistymisen edistymiseen liittyvät asiat. Kysyttäessä toinen ohjaajista nosti esiin haastattelun edetessä vastaavanlaisen pohdinnan taitojen erillisestä kirjauksesta. Ohjaaja 1. nosti esille, että nuoren tavoitteet ovat hoito- ja kasvatussuunnitelmissa (ks. 2.4), mutta ne voisivat olla mahdollisesti enemmän esillä. Nuoren kokonaistilannetta hänen pois lähtiessään käsitellään raporteilla. Lisäksi molempien ohjaajien haastatteluissa nousi esiin työn suunnitelmallisuuden tärkeys ja että itsenäistymistä voitaisiin alkaa tukemaan yksikössä mahdollisuuksien mukaan entistä varhaisemmassa vaiheessa.

2. *Nuorten yksilöllisyys.* Toinen ohjaaja piti tärkeänä nuoren vahvuuksien ja mielenkiinnon kohteiden huomiointia menetelmien suunnittelussa. Yksilöllisyys on korostunut niin nuorten kuin ohjaajien haastatteluissa. Molemmat ohjaajat nostivat puheessaan esiin nuorten erilaiset tarpeet ja lähtökohdat. Jokaisen nuoren kohdalla huolenaiheet ovat erilaiset heidän lähtiessään pois yksiköstä. Toinen ohjaajista nosti esille, kuinka erityisesti itsenäistymisasunnossa nuorten erot korostuvat. Itsenäistymisen tukemiseen vaikuttavat ohjaajien mukaan myös, minkä ikäisenä nuori on saapunut yksikköön ja mikä hänen oma motivaationsa oppimiseen on. Toinen haastateltava nosti esiin omaohjaajan motivaation merkityksen nuoren itsenäistymisen tukemisessa ja sen suunnittelussa.

3. *Ohjaajan rooli.* Yksikössä todettiin olevan hyviä ohjaajia. Omaohjaajan roolia korostettiin suuntaviivojen vetäjänä oman ohjattavansa kohdalla. Molemmat ohjaajat olivat sitä mieltä, että muiden ohjaajien on tärkeää kunnioittaa tehtyjä päätöksiä, jolloin toiminta on johdonmukaista.

”..yks avainasia, että ku on ne omaohjaajat ja ne tekee lasten ja nuorten kanssa sitä työtä ja sopii niitä sääntöjä sen nuoren niistä asioista niin että, sitä informaatiota menis muille työntekijöille tarpeeksi.. että muut työntekijät kunnioittaa sitä ja toimii kaikki samalla tavalla. Niiku on yhteisesti sovittu.”

”..jos on jotain sanottavaa, ni sitte sanotaan tavallaansa niiku ohjaajien kesken, ettei niiku sille lapselle tuoda mitään ristiriitoja.”

Kuten eräs nuori totesi, on tärkeää että yksi ohjaaja hoitaa hänen asioitaan sen sijaan, että useampi ohjaaja puuttuu asioihin (ks. s.32, 4. *Omaohjaaja asioista huolehtija*). Ohjauksen todettiin myös olevan ohjaajan persoonasta ja omasta motivaatiosta kiinni –nuorten itsenäistymisen hyvä ja perusteellinen tukeminen edellyttää ohjaajalta oman työn suunnitelmallisuutta.

4. *Vastuunanto nuorelle.* Molemmat pitivät yksikössä hiljattain tapahtunutta osastointia käänteentekeväenä nuorten itsenäistymisen tukemisessa, jolloin vanhemmille lapsille oli mahdollisuus ruveta antamaan käytännössä enemmän vastuuta. Se myös mahdollisti iltaisin nuorille tärkeän keskustelun ohjaajien kanssa (ks. s.34 1. *Keskustelu tärkeää*). Ohjaajien haastatteluissa nousi esiin, että vastuun anto on nuoresta riippuvaa ja näin ollen myös yksilöllistä (ks. 6.2.3). Molemmat ohjaajat korostivat nuorten omatoimisuutta ja ettei puolesta saisi tehdä liikaa. Haastattelussa nousi esiin, että osaamattomuus näkyy jälkihuollossa nuoren avuttomuutena. Vastuunanto sisältää aina riskin, mutta molemmat ohjaajat toivat esiin virheistä oppimisen. Joillekin nuorille todettiin voivan antaa enemmän vastuuta kuin toisille. Toinen haastateltava sanoi, ettei ohjaajien tule ottaa nuoren epäonnistumista ammatillisuuden kyseenalaistamisena, eikä nuorta saisi liiaksi niistä lannistaa.

”Jos joku nuori selkeesti osaa pitää huolta asioista sovitusti niin, että saa lisää sitä saumaa. Ja sitte taas vastaavasti ne jotka mokaa, että niitten kans sitte jotenki löytyis kuitenkin se, et ne ei saisi liikaa sitä negatiivista palautetta..”

Kuten eräs nuori totesi;

”Joo jos kerran mokaa, ni ei se tarkota et aina mokaa.”

6.7 Yhteenveto ohjaajien tutkimustuloksista taulukkona

Tutkimuksen tulokset ohjaajien näkökulmasta voidaan havainnollistaa myös taulukkona (Taulukko 5). Ohjaajien vastauksissa tuli esiin monipuolisia näkökulmia, jotka on lisätty taulukkoon ryhmien alle.

Taulukko 5. Yhteenveto ohjaajien vastauksista taulukkona.

Ohjaajien näkemyksiä nuorten itsenäistymisen tukemisesta sijaishuollossa			
1. Yksikkö	2. Nuorten yksilöllisyys	3. Ohjaajan rooli	4. Vastuun anto nuorelle
-resurssit	Työn suunnittelu	Rajojen asettaja	Yksilöllisyys
-menetelmät	vastuun anto	Omaohjaaja suuntaviivojen vetäjä	Virheistä oppiminen, uusi mahdollisuus
Resurssit rajallisia, järjestelykysymys			
Menetelmän puuttuvuus, suunnitelmallisuus tärkeää			

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätöksissä käsitellään tutkimuksen pää- ja sivuongelmien toteutumista nuorten ja ohjaajien haastatteluiden myötä. Esiin nostetaan myös tutkimuksen pääkohtia, jotka ovat merkittäviä mahdollisen kehittämistyön kannalta.

7.1 Tutkimusongelmat ja niihin vastaaminen

Tutkimusongelmat suunniteltiin kattamaan mahdollisimman laajasti osa-alueet, jotka liittyvät nuorten itsenäistymiseen sijaishuollossa. Pääongelman tarkoituksena oli selvittää mitkä ovat vahvuuksia nuorten itsenäistymisen tukemisessa sijaishuollossa ja jälkihuollossa sekä mahdolliset kehittämisosa-alueet. Pääongelma tarkennettiin yksityiskohtaisemmaksi ratkaistavien alaongelmien muodossa. Kolmen alaongelman tehtävänä on selvittää 1. yksikön menetelmät tuen antoon, 2. ohjaajien ja jälkihuollon rooli sekä 3. olemassa olevat resurssit. Viiden nuorten tutkimustuloksista saatiin vastaukset seuraaviin alaongelmiin: yksikön menetelmät sekä ohjaajien ja jälkihuollon rooli. Kahden ohjaajan tutkimustuloksissa vastattiin alaongelmista olemassa oleviin resursseihin.

Nuorten tuloksissa merkittävimpanä nousi esiin yläluokka ”Ohjaajien merkitys nuorille”. Ohjaajan roolissa nuoret pitivät erittäin tärkeänä keskustelua ja käytännössä tukemista. Tulosten perusteella ohjaajien vaihtuvuutta kritisoiitiin, sillä omaohjaajaa pidettiin tärkeänä nuoren asioista huolehtijana. Vastuuta nuoret kokivat saaneensa ohjaajilta tutkimusyksikössä hyvin. Rajoittaminen nousi vastauksissa esiin, sillä osa nuorista piti seuraamuksia ajoittain kohtuuttomina ja kokivat luottamuksen ansaitsemisen vievän kauan aikaa.

Toiseksi suurin yläluokka nuorten tuloksissa on ”Nuorten kokemuksia jälkihuollosta”. Jälkihuollon suhteen nuoret pitivät tärkeänä riittävän informaation saamista, sekä tutustumista paikkaan hyvissä ajoin ennen sinne siirtymistä. Tutkimustulosten perusteella nämä ovat merkittäviä tukevia tekijöitä siirtymäkohdassa sijaishuollosta jälkihuoltoon. Monille ohjaajat olivat kertoneet jälkihuollosta, jota käsiteltiin myös palavereissa nuoren ollessa noin 17-vuotias. Jälkihuollossa olevia sääntöjä pidettiin hyvinä, vaikkei niitä aina välttämättä

noudatettu. Tähän vaikuttaa luultavasti nuorten täysi-ikäisyys, jolloin motivaatiota sääntöjen noudattamiseen ei ole vastaavalla tavalla kuin yksikössä.

Ohjaajien rooli nousi tärkeäksi myös jälkihuollossa. Vastauksissa on nähtävissä, että nuoret pitävät ohjausta ja ohjaajan läsnäoloa jälkihuollossa hyvänä asiana. Jälkihuollon menetelmät, oma kokemus ja yksilöllisyyden huomiointi rakentavat tulosten mukaan itsenäistymistä hyvin tukevan kokonaisuuden. Kaiken kaikkiaan nuoret olivat tyytyväisiä jälkihuollon toimintaan. He kokevat pärjänneensä hyvin muutettuaan pois jälkihuollosta, mikä tulee ilmi osiossa ”Asuminen ja elämänhallinta”. Jokaisella haastateltavalla oli työ- tai koulupaikka, joskin kaksi töissä olevaa oli lopettanut opintonsa kesken. Tukiverkostossa kahdella nuorella oli ainoana tukenaan jälkihuollon vastaava ohjaaja, muita tärkeitä ja tukea antavia aikuisia he eivät kysyttäessä nostaneet esiin.

Kolmas merkittävä yläluokka nuoren tuloksissa on ”Yksikön rooli tukemisessa”. Jokaisella nuorella oli kokemusta tutkimuksen yksikössä käytetyistä menetelmistä, joita olivat viikkosuunnitelma, nuorten ryhmä ja umbrella. Nuorten ryhmän osa koki hyödylliseksi. Moni nuori nosti esiin, ettei umbrella ollut käytössä, eikä sitä käytetty itsenäistymisen tukemiseen. Tutkimustuloksista on nähtävissä, ettei varsinaista suunnitelmallisesti käytettyä menetelmää itsenäistymisen tukemiseen tässä yksikössä tällä hetkellä ole. Eräs nuori toivoikin olevan erillisen dokumentoinnin itsenäistymistä varten, johon asioita voitaisiin yhdessä ohjaajan kanssa kirjata. Yksikön pihapiirissä toimivan itsenäistymisasunnon jokainen nuori koki positiivisena ja se sai hyvää palautetta. Sen koettiin auttavan itsenäistymisessä jonkin verran.

Ohjaajien haastatteluiden tuloksissa muodostuivat seuraavanlaiset ryhmät: 1. Yksikkö 2. Nuorten yksilöllisyys 3. Ohjaajan rooli ja 4. Vastuunanto nuorelle. Yksikkö jakaantui kahteen osioon: resursseihin ja menetelmiin. Resursseista puhuttaessa nousi esiin, ettei ohjaajilla ole tällä hetkellä riittävästi aikaa valmistaa nuorta yksilöllisesti ennen sijaishuollosta pois muuttoa. Toinen ohjaajista totesi sen saattavan olla järjestelykysymys. Molempien ohjaajien mukaan suunnitelmallisesti käytettyä menetelmää nuorten itsenäistymisen tukemiseen ole. Nuorten yksilöllisyydestä puhuttaessa se nousi hyvin merkittäväksi tekijäksi

kaiken toiminnan suunnittelussa: niin mahdollisten menetelmien käytössä, kuin myös vastuun annon suhteen. Ohjaajan roolissa korostui omaohjaajan merkitys suuntaviivojen vetäjänä sekä yhdessä tehtyjen sopimusten pitämisen tärkeys. Vastuun antoa nuorille pidettiin tärkeänä, johon osastoinnin koettiin suuresti vaikuttaneen. Vastuun annon suhteen tuloksissa korostuivat yksilölliset erot, uuden mahdollisuuden antaminen nuorelle ja virheistä oppiminen.

Tutkimuksessa tehtyjen havaintojen perusteella nuorten vastauksiin vaikuttivat osittain vastaajan sukupuoli sekä ikä. Tuloksissa on nähtävissä, että haastatelluista naiset kokivat saaneensa paljon vastuuta. Toinen heistä kertoi huomanneensa, että sai enemmän vapauksia kuin muut. Kaksi haastateltavaa totesi, että vastaukset olisivat olleet enemmän negatiivissävytteisiä, jos haastattelut olisi tehty heidän asuessaan tutkittavassa yksikössä, tai vasta muutettuaan sieltä pois.

7.2 Tutkimuksen laadukkuus, luotettavuus & eettisyys

Laadukkuus on tärkeää haastatteluaineiston luotettavuuden kannalta. Laadukkuutta voi etukäteen tavoitella suunnittelemalla hyvän haastattelurungon sekä miettimällä ennalta miten teemoja voidaan syventää ja pohtimalla mahdollisia lisäkysymysten muotoja. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 184-185.) Tässä tutkimuksessa haastattelurungot (Liitteet 3 ja 5) on suunniteltu tarkoin ja hyvissä ajoin ennen haastatteluita tutkimusongelmien ja teorian pohjalta. Haastattelun teemoihin määriteltiin ennalta tarkentavia lisäkysymyksiä, sillä tavoitteena oli saada mahdollisimman monipuolisia näkökulmia. Laatua parantaa myös haastattelun mahdollisimman nopea litterointi, joka tässä tutkimuksessa tehtiin välittömästi jokaisen haastattelun jälkeen. Tämän tutkimuksen laadukkuuteen vaikuttaa myös, että jokainen haastattelu tehtiin rauhallisessa ympäristössä, hyvillä tallenteilla, samankaltaisella litteroinnilla ja tarkalla luokittelulla. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 185). Teoriassa on käytetty luotettavia ja monipuolisia lähteitä. Aineiston sisällönanalysissä on käytetty apuna ja tukena luotettavaa tutkimuksen tekoon liittyvää kirjallisuutta.

Eräs hyvää tutkimusta ohjaava tekijä on eettinen sitoutuneisuus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127). Eettisiä ratkaisuja liittyy kaikkiin tutkimuksiin.

Ihmistieteissä eettisten kysymysten eteen joudutaan tutkimuksen joka vaiheessa, mutta nämä korostuvat erityisesti haastattelussa, jossa ollaan suoraan kontaktissa tutkittaviin. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 19.) Eettisyys toteutui tässä tutkimuksessa hyvin.

Eettisyys näkyy tutkimuksessa niin toiminnan suunnittelussa, purkamisessa, analyysissä, todentamisessa kuin raportoinnissa. Tutkimuksen toteuttaminen aloitettiin, kun tarvittavat luvat oltiin saatu. Suunnitteluvaiheeseen sisältyy henkilöiden suostumus ja luottamuksellisuuden takaaminen. Jokaiselta haastateltavalta kysyttiin heidän halukkuuttaan lähteä tutkimukseen mukaan, sillä osallistuminen oli vapaaehtoista. Tutkimukseen osallistuneille lähetettiin suostumuksen jälkeen saatekirje. Vielä haastattelutilanteissa käytiin yhdessä haastateltavien kanssa läpi kysymysten runko ja mitä haastattelu pitää sisällään. He saivat halutessaan esittää kysymyksiä tutkimuksesta, mikäli jokin oli jäänyt epäselväksi. Haastateltaville kerrottiin, että ainoastaan tutkija käsittelee materiaalia ja se tapahtuu täysin luottamuksellisesti, eikä tutkimustuloksista ole nähtävissä henkilöllisyyttä. Vastausten purkamisessa korostuu myös luottamuksellisuus sekä haastateltavien suullisten lausumien noudattaminen litteroinnissa. Tutkimustulokset on saatu nuorten ja ohjaajien haastatteluiden antamien vastausten pohjalta. Lisäksi jokaisen haastattelun kohdalla on käytetty samaa tarkkuutta tekstin litteroinnissa. Todentaminen on tutkijan eettinen velvollisuus esittää mahdollisimman varmaa ja todennettua tietoa. Myös tulosten raportoinnissa on tärkeää huomioida luottamuksellisuus. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 20.)

8 POHDINTA

Tutkimukselle asettamani tavoitteet toteutuivat mielestäni hyvin. Aloitin teorian kirjoittamisen kesäkuussa 2011 ja tutkimusluvan työlleni sain syyskuun alussa. En pysynyt täysin alkuperäisessä aikataulussa tutkimussuunnitelman teon vietyä ajateltua kauemman aikaa, mutta ehdin tästä huolimatta työstämään tutkimuksen hyvin ja perusteellisesti. Tutkimuksen suorittamisessa auttoi etukäteen tarkoin laadittu tutkimussuunnitelma, johon olin kesän aikana suunnitellut ja laatinut muun muassa tutkimusmenetelmän, kohderyhmän sekä laatinut aineiston analyysimenetelmän.

Teorian suunnittelu ja kirjoittaminen vei oman aikansa. Lähteitä työhön löytyi hyvin ja monipuolisesti. Tavoitteeni oli rakentaa teoria selkeäksi ja johdonmukaiseksi, joka johdattelee lukijan tutkimuksen pariin. Tutkimukseen osallistui viisi nuorta ja kaksi ohjaajaa, eli yhteensä seitsemän haastateltavaa. Nuorista yksi perui haastattelunsa myöhemmin, mutta onnistuimme jälkihuollon vastaavan kanssa saamaan vielä yhden nuoren mukaan. Haastateltavia nuoria ei ollut montaa, koska tutkimus on rajattu yksikköön, jossa jälkihuolto on toiminut vasta reilut pari vuotta. Sain haastatteluista kuitenkin paljon irti, sillä ne suoritettiin kiireettömästi ja jokaiseen aiheeseen syvennyttiin huolella. Tämä osaltaan varmisti monipuoliset vastaukset ja tutkimustulokset. Tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä tutkimusjoukon suppeuden vuoksi, mutta se on kuitenkin helposti toistettavissa. Nuorten tutkimustulokset oli aluksi haastavaa saada selkeään muotoon, mutta onnistuin siinä mielestäni hyvin. Tutkimustulosten yhteydessä puhutaan nuorista kahdella eri tyylillä: ”Eräs nuorista sanoi..” tai ”Nuori 1. totesi..”. Jälkimmäistä tyyliä käytetään, jotta lukija voi näin todetuissa kohdissa halutessaan tehdä havaintoja kvatifiointitaulukoista, josta on nähtävissä jokaisen nuoren ilmausten määrät kustakin aiheesta. Mainittakoon myös, että nuorten tutkimustuloksissa puhutaan seuraamusten sijaan ”rangaistuksista”, sillä nuoret käyttivät haastatteluissa rangaistus – sanaa.

Hallitsin mielestäni opinnäytetyön prosessin kokonaisuudessaan hyvin. Työtä on ollut mielekästä tehdä aiheen kiinnostaessa itseäni. Tiesin haluavani tehdä

opinnäytetyön liittyen lastensuojeluun. Motivaatiota tämän työn tekoon on lisännyt sen tarpeellisuus jälkihuoltoon sekä ehdotuksen tästä aiheesta tultua yksiköstä, johon olen tätä tutkimusta tehnyt.

8.1 Kehitys- ja jatkotutkimusehdotelmat

Niin nuorten kuin ohjaajien tutkimustuloksista kävi ilmi, ettei varsinaisessa yksikössä tällä hetkellä ole itsenäistymisasunnon ja viikkosuunnitelman lisäksi muunlaista menetelmää nuorten itsenäistymisen tukemiseen. Nuori ei välttämättä ehdi pitkään harjoitella taitoja itsenäistymisasunnossa, yksi haastateltavista nuorista ei ollut harjoitellut siinä ollenkaan. Osa haastateltavista oli ollut mukana itsenäistyvien nuorten ryhmässä vasta jälkihuollossa asuessaan. Yksi nuorista, kuin myös ohjaajista totesi jonkinlaisen erillisen dokumentoinnin itsenäistymisen etenemisestä ja hallituista taidoista olevan hyödyllinen ja tarpeellinen. Yksikköön voitaisiin mahdollisesti laatia jokin yksikön nykyisiä käytäntöjä tukeva menetelmä, joka tukee ja huomioi nuorten toiveita sekä yksilöllistä itsenäistymistä.

Tutkimuksen myötä nousi esiin mahdollisia jatkotutkimuksia. Itsenäistymisasuntoa tutkimuotona voitaisiin tutkia enemmän. Jälkihuollon toiminta on moniulotteista sen tehdessä yhteistyötä yksiköiden kanssa, jolloin yksistään sen toimintaa voitaisiin tarkastella. Kahden ohjaajan haastattelun myötä nousi ajatus, että ohjaajien kokemuksia ja näkemyksiä voitaisiin tarkastella entistä syvemmin, liittäen niitä esimerkiksi yksiköiden laadunhallintaan.

Toivon, että tätä tutkimusta voidaan mahdollisesti hyödyntää toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. Kuten Sarianna Reinikainen (2009) on tutkimuksensa johdannossa todennut:

”..niin kauan kuin mikä tahansa osuus yhteiskunnan lapsista ja nuorista kasvaa lastensuojelulaitoksissa, niiden toiminnan kriittinen ja kehittämistyötä palveleva tarkastelu on tärkeää.”

LÄHTEET:

- Aapola S. & Ketokivi K. (toim.) 2005. Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä: nuorisotutkimusverkosto. Tampere. Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Anttila, Eronen, Kallio, Kanninen, Kauppinen, Paavilainen & Salo 2005. Persoona 2: kehityspsykologia. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Arponen A. 2005. Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa, s.166-188. Lastensuojelun keskusliitto Laituri – Projekti. Helsinki. Gummerus kirjapaino Oy.
- Chase E., Simon A. & Jackson S. 2006. In Care And After. A Positive Perspective. England. By Routledge.
- Dunderfelt T. 2006. Voimavarana itsetuntemus. Helsinki. Gummerus kirjapaino Oy.
- Hirsijärvi S. & Hurme H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.
- Isotalo K. & Kinnunen S. 2004. Omaan kämppään. Helsinki. Kirjapaja Oy.
- Kuure T., 2001. Aikuistumisen pullonkaulat. Pieksämäki. Raamattutalo Oy.
- Kinnunen S. 2011. Murrosikäinen perheessä. Tasapainoilua tilan ja rajojen välissä. Vantaa. Hansaprint Oy.
- Laaksonen S. 2004. Jälkihuolto-opas. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17. Saarijärvi. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Long B. 1998. Raising Children In Love, Justice And Truth. England. Biddles Ltd.
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Säädos Säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 28.6.2011.

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search\[type\]=pika&search\[pika\]=lastensuojelula*](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search[type]=pika&search[pika]=lastensuojelula*)

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007. Vanhemmat ja itsenäistyvä nuori – projekti. Ensimmäinen testiraportti. Helsinki. Tyylipaino.

Martikainen L. 2007. Minä nuori nainen. Painettu EU:ssa. Oy UNIpress Ab.

Metsämuuronen J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metologia-sarja 4. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy.

Myllykoski A.-M., Melamies N. & Kangas S. 2004. Itsenäistyvä nuori ja AD/HD. Opetus 2000. Jyväskylä. PS-kustannus.

Määttä K. 2007. Helposti särkyvää. Nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki. Gummerus kirjapaino Oy.

Määttänen V. 2009. Itsenäistyvien nuorten käsityksiä tuen tarpeesta sijaishuollossa. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyö.

Niemelä E. 2005. Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa, s.45-56. Lastensuojelun keskusliitto Laituri – Projekti. Helsinki. Gummerus kirjapaino Oy.

Novak J. D. 2002. Tiedon oppiminen, luominen ja käyttö. Käsitekartat työvälineinä oppilaitoksissa ja yrityksissä. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.

Puuronen V. 2006. Nuorisotutkimus. Tampere. Juvenes print.

Puonti A.-M., Saarnio T. & Hujala H. 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Pösö T. 2004. Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Saarijärvi. Gummerus kirjapaino Oy.

Reinikainen S. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Helsinki. Yliopistopaino.

Romppanen P. 1995. Laitoksessa asuva nuori tarvitsee tukea itsenäistymiseen. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Lapsen maailma: 11, 34-35.

Salmivalli C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Keuruu. PS-kustannus.

Sosiaaliportti 2011 a. Viitattu 18.7.2011. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/

Sosiaaliportti 2011 b. Viitattu 19.8.2011.

<http://www.sosiaaliportti.fi/Page/47846d78-7ba4-4934-a12d-c5fa331fd806.aspx>

Sosiaaliportti 2011 c. Viitattu 11.7.2011. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/verkostokartta/>

Tanskanen S. 2008. Nuorten kokemuksia lastenkodin itsenäistymisohjelmasta. Helsingin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Timonen – Kallio E., Manner R., Berglund K., Hukkanen R. & Caufield-Dow A. 2000. Itsenäisen elämän ABC. Umbrella-työkirja menetelmän käsikirja. Härmälä, Turku.

Tolonen T. 2005. Aapola S. & Ketokivi K. (toim.) 2005. Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä: nuorisotutkimusverkosto, s.35-65. Tampere. Tampereen Yliopistopaino Oy.

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy.

Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirja 23.3.2009. Viitattu 4.10.2011. <http://www.fsd.uta.fi/tiedonhallinta/osa6.html>

Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2011. Viitattu 25.9.2011.

http://www.vslk.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=12&Itemid=14

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS OPINNÄYTETYÖTÄ VARTEN

OPISKELIJAN TIEDOT:		
Opinnäytetyön tekijä(t): <i>Jenna Kantonen</i>	Opiskelijanumero: <i>C0800561</i>	Koulutusohjelma: <i>Sosiaaliala</i>
Osoite:	Puhelinnumero:	Sähköposti: <i>C0800561@edu.vamk.fi</i>
TUTKIMUKSEN KOHDEORGANISAATION TIEDOT:		
Organisaation nimi ja tulosyksikkö:		
Yhteyshenkilön nimi, sähköposti, puhelin:		
Mahdollisen työelämäohjaajan nimi, sähköposti, puhelin:		
OPINNÄYTETYÖN TIEDOT:		
Opinnäytetyön nimi: <i>Nuorten itsenäistymisen tukeminen lastensuojeluyksikössä / Nuorten kokemuksia</i>		
Opinnäytetyötutkimuksen tarkoitus: <i>Tutkia nuorten itsenäistymisen tukemista ja tuen tarvetta sijaishuoltolaitoksessa.</i>		
Opinnäytetyön ohjaajan nimi, sähköposti, puhelin: <i>020 7663 519</i> <i>Ahti Nyman, ahti.nyman@puv.fi</i>		

OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT

Opinnäytetyön ohjaus ja vastuut

Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Vaasan ammattikorkeakoulun vastuu rajoittuu opinnäytetyön ohjaukseen. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta sopimuksen mukaan. Opiskelija sitoutuu palauttamaan toimeksiantajalle työn aikana käyttöönsä saamansa luottamuksellisen aineiston opinnäytetyön valmistuttua tai kun osapuolet yhdessä sopien toteavat, ettei yhteistyöedellytyksiä työn loppuunsaattamiseksi ole.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
info@puv.fi, www.puv.fi
Y-tunnus 2267669-3

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Oikeudet tuloksiin

Tekijänoikeus ja omistusoikeus opinnäytetyön tuloksiin ja muuhun aineistoon kuuluvat opinnäytetyön tekijälle. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden hyödyntämiseen. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.

Tulosten julkistaminen ja luottamuksellisuus

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muuta julkisuuslaissa salassa pidettävää tietoa, on opinnäytetyön raportti laadittava siten, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Opinnäytetyön kirjallinen osa voidaan julkaista myös Theseus -tietokannassa Internetissä.

Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja, ohjaaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.

Opinnäytetyön kustannukset

Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijä keskenään. Pääsääntöisesti Vaasan ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.

Päiväys: 16.9.-11 Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: Jenna Kantonen

Liitteet: Tutkimussuunnitelma liitteineen

Tutkimuslupa opinnäytetyötä varten

- Myönnetty anomuksen mukaan
 Hylätty
 Myönnetään seuraavin korjauksin

- Kohdeorganisaation nimi SAA esiintyä opinnäytetyössä
 Kohdeorganisaation nimi EI SAA esiintyä opinnäytetyössä

Päiväys 16.9.

Allekirjoitus

Nimen selvennys

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
info@puv.fi, www.puv.fi
Y-tunnus 2267669-3

LIITE 2

Hyvä lastensuojelulaitoksessa asunut nuori,

Sinulla on takanasi kokemus lastensuojelulaitoksen arjesta ja itsenäistymisesi tukemisesta ennen omaan asuntoon muuttoa. Tämä itsenäistymisen tukeminen lastensuojeluyksikössä on asia, josta olen kiinnostunut ja jonka vuoksi lähestyn sinua kirjeitse.

Nyt sinulla on mahdollisuus kertoa, miten olet kokenut itsenäistymisen tukemisen asuessasi lastensuojelulaitoksessa. Miten suuressa roolissa jälkihuolto on ollut? Entä kuinka paljon ohjaajat ovat sinua itsenäiseen elämään tukeneet? Mikä itsenäistymisessä oli sinulle vaikeaa, mihin olisit tarvinnut enemmän tukea? Entä mitkä asiat sujuivat hyvin ja koet saaneesi niihin tukea? Kokemuksesi ovat tärkeitä, jotta itsenäistymisen tukemisesta saadaan lisää tietoa myös laitokseen ja jotta toimintaa voitaisiin kehittää.

Haastattelen lastensuojelulaitoksessa asuneita nuoria Vaasan Ammattikorkeakouluun tekemää opinnäytetyötäni varten. Haastattelen myös asumassasi yksikössä nykyään työskenteleviä ohjaajia. Työni ohjaajana toimii Ahti Nyman Vaasan Ammattikorkeakoulusta.

Haastattelu kestää arviolta tunnin verran ja se tapahtuu erikseen sovitussa paikassa, vaikkapa kotonasi tai rauhallisessa kahvilassa. Tarkempien haastattelun järjestämistä koskevien yksityiskohtien sopimiseksi tarvitsen jälkihuollon työntekijän kautta lähetettävät yhteystietosi. Kaikki haastattelussa kertomasi asiat käsitellään täysin luottamuksellisesti, eikä opinnäytetyöstä ole mahdollista tunnistaa henkilötietojasi. Otan sinuun pikimmiten yhteyttä ja kysyn suostumuksestasi haastatteluun. Osallistumisesi ja mielipiteesi ovat tärkeitä. Halutessasi saat lisätietoa tutkimuksesta alla olevasta sähköpostista.

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen,

Jenna Kantonen
Sosiaali-alan opiskelija
Vaasan Ammattikorkeakoulu
Email: e0800561@edu.vamk.fi

NUORTEN TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

1. Taustatiedot

- kauanko ollut sijaishuollossa
- miten pitkään asunut omassa asunnossa

2. Ohjaajien ja omaohjaajan merkitys

- ohjaajien/omaohjaajan merkitys ennen pois muuttoa ja muuton jälkeen
- tuen määrän tarve itsenäistä asumista varten
- vastuun anto yksikössä

3. Haasteet asumisessa

- mitkä käytännön asiat haasteellisimpia itsenäisessä elämässä
- voisiko niihin jollain tavalla valmistaa jo laitoksessa, miten

4. Jälkihuollon merkitys & yksikön menetelmät

- jälkihuollon rooli sijaishuollossa
- panostus yksikössä asuessa
- menetelmät tukemisessa
- mikä hyvää/huonoa, mihin tukea

LIITE 4

Hyvä lastensuojeluyksikön ohjaaja,

Olen saanut yksikönjohtajalta luvan kerätä aineiston lastensuojeluyksiköstänne Vaasan Ammattikorkeakouluun työnimellä ”Nuorten kokemuksia itsenäistymisen tukemisesta sijaishuollossa” tekeillä olevaa opinnäytetyötäni varten. Tutkimuksessa haastattelen lastensuojeluyksikössä asuneita omilleen muuttaneita nuoria sekä kahta yksikön ohjaajaa. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa menetelmät joita yksikössä käytetään nuorten itsenäistymisen tukemiseen, sekä ennenkaikkea nuorten oma kokemus tukemisen toteutumisesta –sen vahvuuksista ja mahdollisista kehittämisalueista. Haluan haastatella myös teitä ohjaajia, sillä teiltä saan näkökulman jälkihuollon osuuteen ja organisaation tarjoamiin tuenannon menetelmiin nuorten omilleen muuton lähestyessä.

Haastattelen yksiköstä jo pois muuttaneita, itsenäisesti asuvia nuoria jotka mahdollisesti käyttävät jälkihuollon palveluita. Heillä on taustallaan jo kokemus yksikön tuen annosta nuoren näkökulmasta koettuna. Kuitenkin teidän ohjaajien näkemys laitoksessa annettavasta tuesta on tärkeä, sillä se monipuolistaa tutkimuksessa saatavaa kuvaa laitoshuollossa annettuun itsenäistymisen tukemiseen. Sivuutan työssäni myös jälkihuollon roolia ja osuutta nuorten omilleen muuton lähestyessä. Pääasiassa tutkimukseni painottuu yksikön menetelmiin ja ohjaajien antamaan tukeen nuorta saatettaessa kohti itsenäistä elämää ja omaan asuntoon muuttoa.

Luettuasi tämän kirjeen otan sinuun pikimmiten yhteyttä kysellen halukkuuttasi lähteä mukaan haastatteluun. Jos tiedät suostuvasi, voit myös ottaa minuun yhteyttä ja samalla kertoa päivistä jotka sinulle sopivat haastatteluajankohdaksi. Yhteystietoni löytyvät alhaalta. Haastattelu kestää arviolta noin tunnin.

Yhteistyöterveisin

Jenna Kantonen
Sosiaalian opiskelija
Vaasan Ammattikorkeakoulu
Email: e0800561@edu.vamk.fi
Puh: 050..

OHJAAJIEN TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

1. Taustatiedot

- kauanko työskennellyt alalla
- onko omaa ohjattavaa

2. Yksikön menetelmät

- organisaation apuvälineet/metodit ohjaajille nuorten käytännössä tukemiseen, niiden +/-
- hyöty nuorille
- menetelmien kehittämismahdollisuudet

3. Nuorten tukeminen käytännössä

- tuen suunnitelmallisuus
- nuoren oma osuus ja vastuu taitojen tasosta itsenäiseen elämään
- nuoren tukeminen ja kannustus - henkinen/käytännön

4. Resurssit

- miten/milloin tarvittaessa voitaisiin antaa enemmän tukea nuorelle
- vastuuta mahdollisesti enempi yksikköihin